БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 168 (13484) | 1971 оной июлиин 20, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Һара дээрэ найман һара соо хүдэлбэ

ЗАМБУУЛИНАЙ АЛАС ХОЛЫН БАРИСАА БЭЕЛҮҮЛДЭГ ЦЕНТР. (ТАСС). «Луноход-1» гэжэ оньһото аппарат Бороото далайда эрдэм шэнжэлгынгээ ажалые найман һара соо бэелүүлжэ байна. Һарын юһэдэхи үдэртэ гэжэ түсэблэгдэһэн научна туршалгануудайнгаа программые тэрэ аппарат июлиин 17-до амжалтатайгаар дүүргэбэ.

Һарын үнгэрэгшэ үдэрэй турша соо оньһото аппарат 220 метр зам гаталба. Бүхы дээрээ 10.237 метр зам луноход гаталһан байна.

Найман һара соо ажаллаһанай һүүлээр лунοходой борт дээрэ табяатай оньһото түхеэрэлгэнүүд гэмгүй һайн, тэрэнь һарын юһэдэхи үдэр соо шэнжэлгээ амжалтатайгаар үргэлжэлүүлхэ арга олгобо.

Лунοходой байһан газарта һарын ээлжээтэ һүни хүрэжэ ерэбэ. Тэрэнь августын 2 болотор үргэлжэлхэ юм.

ШЭНЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ДОРЮУН АЛХАМ

ХОЁР ХОНОГООР УРИДШАЛБА

«Коммунизм» колхозой хайшалалгын пунктда ерэхэдэмнай, машинкануудай таршаганаан дуулдабагүй, хорёо соо хонидшье харагдабагүй. Хэнэйнь отарын хонид асарагдаха аад, мүнөө болотор ерээдүй байна гээшэб гэжэ һанаһаар пункт соо ороходомнай, гэгнүүрэй хажуудахи стол тойроһон арбаад хүн ехэл хүхюутэйгөөр, шанга шангаар дуугаралсан өнеэлдэжэ һуубад. Ажалгүй һоод утын забһарлалга болоо гү? Хэнэй отарын хонидые хүлеэбэбта гэжэ асуубабди.

«Хонидоо хайшалжа дүүргээбди. Һүүлшын хурьганай нэхы дэгэл хэндэ «тайлуулха» тухай гэзэ зүбшэжэ байнабди» гээд нэгэ һаһажаал эхэнэр тоб байса харюусаба. Хүдэлмэриин дүн гаргажа һууһан ажахын ахамад зоотехник Я. О. Шангинда һаалтагүй, пунктые даагша С. П. Красинскида хандан, «хайшан гээд хонидойнгоо ноохо иимэ түргэн хайшалжархиба гээшэбта. Танай хүршэ «Родина», «Загансхий» колхозууд һаял хахадлажа байнал».

— Хоёр хоногоор уридшалаабди. Хайшалагшад, пунктын бүхы хүдэлмэришэд шангаханаар лэ ажаллаа гээшэ. Хүдэлмэриин 13 үдэрэй туршада 5500 эхэ, эрье хонид, 1400 хурьгад хайшалагдаа, хонин бүриһөө дунда зэргээр 3 килограмм ноохон абтаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ 2,9 килограмм болоо һэн. Колхозойнгоо бүхы хонидые хоёрдохи жэлээ эндэ хайшалаабди. Нёдондо пунктымнай хүдэлмэри һайнаар эмхидхэгдэжэ шадагдаагүй һэн. Тиимэһээ хайшалалга ехээр удааржа, олонхи хониднай ноохоёо гээжэ захалаа һэн. Үнгэрэгшэ жэлэймнай алдуу бидэндэ ёһотойл һургаал болоожо үгөө, — гээд пунктые даагша Семён Потапович хөөрэнэ.

Нээрээшье эндэхид нёдондонойнгоо алдуу эндүүһээ яһалал һургаал абаа юм байна. Тиихэдэ тэдэнэр эды тооной хонидоо һара соо арай гэжэ хайшалжа урдань орогшо бэлэй. Мүнөө жэлдэ хони хайшалалгадаа эртээнһээ һайнаар бэлдээ, хайшалагшадай дунда мүрысөөн, материальна болон моральна талаар урмашуулга, эмхидхэлэй, ойлгуулламжын хүдэлмэри яһала һайнаар ябуулагдаа. Ажалай дүн таба хоноод лэ согсологдожо, эрхимүүд урмашуулагдаа. Хамтын халуун эдеэн үдэртөө хоёр дахин бэлдэгдэжэ байгаа. Пунктдань ажалайнгаа һүүлээр һайнаар амарха эрхэ байдал байгуулагдаа. Сэнхир экран тодхогдоо, радиоприёмник табигдаа, шэнэ газетэ, журналнууд саг соогоо асарагдажа байгаа. Тиихэдэ ажахын зоотехник Я. О. Шангин хүдэлмэриин түрүүшын үдэрһөө эхилээд, дүүрэтэрнь пункт дээрэхи бүхы хүдэлмэриие эмхидхэн ударидажа гараа. Ямар отарын хэдынэй үдэр хайшалагдаха тухай график урид табигдаад, хонишодто дуулгагдаа. Хэрбээ зайн галай унтарбал, ажалай һаатахагүйн тулада түсхай двигатель пунктда тодхогдоо. Эмхидхэлэй эдэ хэмжээнүүдые хараалаад, тэдэнээ бодотоор бэелүүлһэнэй ашаар эндэхид хонидоо графигһаа хоёр хоног урид, богонихон саг соо һайн шанартайгаар бултыень хайшалжа дүүргээ гээшэ.

Пунктые даагшатай, хайшалагшадтай хөөрэлдэһөөр байтарнай, дүншье согсологдожо, эгээ олон хони хайшалһан Полина Мерколаевна Леоновада һүүлшын хурьганай ноохо хайшалха гэһэн хүндэтэй даабари үгтэбэ. Хамта ажаллаһан нүхэдэйнгөө альга ташалган доро Полина Мерколаевна һүүлшын хурьганай нэхы дэгэлые тэрэ дарыдань «тайлаадхиба».

Социалис мүрысөөнэй гуримай ёһоор, 600 толгой хони хайшалжа, эрхимлэжэ гараһан П. М. Леонова 120 түхэригэй, 545 хони хайшалһан залуу хүбүүн Николай Оленников хоёрдохи һуури эзэлжэ, 100 түхэригэй, гурбадахи һуури эзэлһэн Ольга Ефремовна Шапошникова 80 түхэригэй мүнгэн шанда хүртэбэд.

Машинкануудай таршаганахань болибошье, пунктдахи хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Класс классараа илгагдаһан ноохо прессээр ябталан мэшээглэжэ, гүрэндэ худалдалга түлэг дундаа, һүүлэй байдалаар Улаан-Үдын ноохо угаадаг фабрикада 150 центнер ноохон тушаагдаа.

«200 центнер ноохо худалдаха гүрэнэй түсэб-захил заатагүй ойрын үдэртэ дүүргэхэ байхабди» гээд ажахын ахамад зоотехник Яков Оширович найдамтайгаар мэдүүлнэ.

Б. ЖАМБАЛОВ.

Мухар-Шэбэр.

ХЭЛЭҺЭНДЭЭ ХҮРЭХЭБДИ

Зунай бэлшээриин үедэ малай шэгнүүрые сүүдхэдээ 1000 граммһаа доошо бэшээр нэмээхэ тухай Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой малшадай үүсхэлые манай ажахын үхэршэд нэгэн дуугаар һайшаажа, социалис мүрысөөндэ өролсоһон байна.

Манай гүүртэ Шулуу-мухаряаша гэжэ газарта зунай бэлшээридэ гаранхай. Энэ жэлдэ бэлшээримнай хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар ургаа. Таарамжатай зохид зунай үедэ ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, даажа абаһан малаа бэлшээн таргалуулха арга боломжо манда яһала бии. Үхэрнүүдээ илангаяа үглөө, үдэшын һэрюундэ һайса адуулнабди. Тиигэжэ бэлшээгээд, үдэрэй халуунда шугы бургааһан соогуур тиирүүлээд, хүйтэн булагһаа ундалуулаад, түхэреэн сүүдхын туршада бэлшээжэ, үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхын 1000 граммаар нэмээхэ зорилготойгоор ажаллажа байнабди.

Эндэхи үхэршэд малайнгаа эдихэ үбһэ өөһэдынгөө хүсөөр абадаг заншалтай. Гүүртэдэмнай 42 гектар сабшалан даалгагдажа үгтэнхэй юм. Байгша ондо үбэлжөөнэйнгөө бууса шадарай үтэгжүүлэгдэһэн сабшалангһаа гектарай 20—25 центнер, харин бүхы сабшалангайнгаа гектар бүриһөө 15 центнерһээ бага бэшэ үбһэ ногооной ургаса хуряахаар хараалнабди. Иигээд лэ хура бороогүй нарата үдэрнүүдэй тогтомсоор тэжээл бэлэдхэлгэдээ жэгдэрэн орохо хүсэлэнтэйбди.

Ринчин Гончиков гүүртымнай мал адуулагшаар хүдэлдэг юм. Энэ нүхэр даажа абаһан ажалдаа анхаралтай, дүршэл ехэтэй. Тиимэһээ зунай һарануудта даажа абаһан малаа һайса манажа, хараалһан түсэб, уялгаяа саг соонь дүүргэхын тула бүхы хүсэ шадабаряа гаргажа хүдэлнэ. Мүн ниитынгээ малда һайн шанартай үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ гээшэ гүүртымнай хүдэлмэришэдэй гол зорилго болоно. Манай гүүртын үхэршэд Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой малшадай үүсхэлые дэмжээд, республикын малшадай дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ хам оролсожо ажаллажа байһанаа мэдүүлнэбди.

Б. БУДАЕВ,
«Красный Октябрь» колхозой малай гүүртые даагша.

Захааминай аймаг.

АВГУСТЫН ТҮСЭБӨӨР

Эмхидхэгдэһэн сагһаа хойшо 40 жэлэйнгээ ойе һая тэмдэглэһэн, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотада хүртэһэн Хандагайн леспромхозой коллектив түйлаһан амжалтаяа арьбадхахын түлөө улам шангаар тэмсэнэ.

Модошод шэнэ табан жэлэй түрүүшын оной түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэжэ шиидээд, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэн байна. Энээнэй ашаар тэдэнэр долоо һарын даабариие болзорһоонь 20 хоногоор уридшалан дүүргэбэ. Июлиин дүүрэтэр долоо һарын даабариһаа гадуур 10 мянган кубометр модо бэлэдхэжэ, арадай ажахыда өльгөөхэнь.

Моторист Н. С. Рассадин, модо шэрэдэг автомашинын жолоошон Г. А. Федоров, тракторист А. С. Потемкин, бульдозерист М. Ф. Хайдупов, модо ашалгын түхеэрэлгын оператор Н. М. Кудрявцев леспромхозой хүдэлмэришэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана. Үйлэдбэриин түрүүшүүл даабаряа холо үлүүлдэг болонхой.

Н. ТЮРНЕВ.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ—МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО

ФОТО-РЕПОРТАЖ

БОРООГОЙ ҺҮҮЛЭЭР...

Бидэнэй һууһан автомашина Ивалга тосхонһоо баруун урагшаа зурыһан шулуудамал харгыгаар һалхи һүрин нилээд удаан ябаһанайнгаа удаа гэнтэ зогсоошоо годиржо, үргэн ута нүхэнэй дэргэдэ ерээд зогсошобо. Бульдозертой хүсэтэ трактораар малтуулһан нүхэниинь лүнхын барлажа, оёоргүй юумэдэл харагдаха юм.

Эндэхи туршалга-үйлэдбэриин ажахын ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ Александр Никитович Стрелков машинаһаа буугаар нүхэнэй эрьедэ ерэжэ, доошоо хараһаар хүндөөр һанаа алдаба. Тээл энэ үедэ 1 отделениин 3-дахи бригадын бригадир Александр Афанасьевич Коробуев халаһаашьеб ерэжэ:

— Арбаад боошхо уһа бүлэжэ гаргаабди. Уржадэрэй хура бороодо нүхэмнай дүүрэшоод байба бшуу. Уһыень үдэр, һүнигүй бүлэжэ, нүхөө түргэн хатаахые оролдожо байнабди,— гэбэ.

— Тиимэ, тиимэ. Сабшагдаһан ногоонтнай хаташахань дүтэлөө. Шанараа алдаагүйдэнь үрдихэл хэрэгтэй, — гээд А. Н. Стрелков сэдьхэлээ зобоһоншуу хэлэнэ.

— Шабарыень бульдозероор түлхихын аргагүй. Хуу зуурашана, һолоомонтой холин түлхибэл яаха хаб?—гэжэ бригадирай асуухада, А. Н. Стрелков үни бодожо байнгүй:

— Шадал соогоо туршажал үзэгты,—гээд заабарилна.

Энэ нүхэнһөө тээ саанахана луговод Василий Овчинниковай даадаг сабшалан дээрэ «ГВК-6» түхэлэй шэнэ тармуураар баалланунагаагдаһан үбһэ һэлижэ байба. Эндэ ажаллажа байһан тракторист Николай Григорьев шэнэ түхэлэй агрегадаа ехэл магтан хөөрэхэ юм.

— Бобово, хүсы, донник ногоогоор үбһэнэй сенаж хэхэдэ һайн юм. Юуб гэхэдэ, сэсэглэхэ үедөө эдэ ургамалнууд протеин, каротин, кальци, фосфороор элбэг байдаг. Тиимэһээ эхин түрүүшээр белок ехэтэй байхадань сенаж хэхэдэ таатай. Хожомын ногооной сэсэглэмсээр сабшаһадаа үбһэн болгожо һурилбэл дээрэ юм. Хэрбээ һайн шанартай сенаж хэхэ гэбэл, сабшагдаһан ногоонойнь шииг 40—60 процентһээ доошо байха ёһогүй, — гэжэ Александр Никитович дэлгэрэнгыгээр хэлэбэ.

Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахы ерэхэ жэлдэ иимэ түхэлэй үшөө арбаад тармуур захиһан юм. Иигэжэ хойшодоо диилэнхи сабшалангайнгаа ногоо үбһэнэй сенаж болгон дараха хүсэлэнтэй.

Сенаж хэхэдээ эндэхид гол түлэб шиигтэй ногоонойнгоо бурьтахагүйе хараадаа абадаг юм. Тиимын тула ногоогоо һайнаар, нүхэ, хонхоргүй жэгдээр дарана. Нүхэнэйнгөө дүүрэхэдэнь, дээрэһээнь полиэтиленовэ пленкоор хушаад, хюрөөгэй хибэдэһэ гү,али шорой обоолдог гуримтай.

— Үбһэнэй сенаж бүхы гуримыень хазагайруулангүй түргэн саг соо хэхэдэ һайн шанартай, мүн үнэгүй байдаг юм. Иимэ арга анха түрүүшынхеэ эхилбэшье, хойшодоо бүри үргэдхэхөөр хараалнабди,— гээд А. Н. Стрелков тараха дээрэмнай мэдүүлээ һэн.

Е. ЗАХАРОВ,
манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын нэгэдэхи отделениин хүдэлмэришэд сенаж хэхэ ногоо сабшажа байна. 2. «ГВК-6» түхэлэй тракторта шагтагалдаг тармуураар сабшаһан ногоогоо хатаахын тула урбуулжа байна. 3. Сенаж хэхэ талаар ажахын дүй дүршэлтэй танилсахаяа Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозой главна зоотехник Д. Н. Кистенев ерэһэн байна. Тэрээндэ Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ А. Н. Стрелков хөөрэнэ.

4. ОПХ-гай нэгэдэхи отделениин эрхим тракторист Юрий Григорьевич Шунков, тэрэнэй туһалагша Р. К. Камалов гэгшэд ажал тухайгаа хөөрэлдэнэ.
АВТОРАЙ фото.

БАЯСАМААР ДҮН

Үдэр хоногой ошохо тума байрын гэрнүүд, соёл гэгээрэлэй ордонууд республикымнай ниислэл Улаан-Үдэ хотодо улам олоор баригдана. Городой алишье булангда ошоходотнай, шэнэ гэрнүүд огторгой өөдэ үндыжэл байхал даа. Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон Буряадаймнай барилгашад түргэнөөр, һайн шанартайгаар барилга хэхын түлөө тэмсэнэ. Ехэ эдэбхи үүсхэл гарган хүдэлжэ байһан барилгашадые һаатуулхагүйн тула манай «Буржелезобетон» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд мүн лэ эршэмтэйгээр хүдэлжэ байнад. Бидэнэй бүтээн гаргаһан түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд республика соо хэгдэжэ байһан томо барилгануудта эльгээгдэжэ байдаг. Шэнэ барилгануудта түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые саг болзор соонь эльгээхын тула ехэ оролдолго гаргагдана. Түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые хэдэг филиалнуудай, цехүүдэй, мастерска участогуудай, хүдэлмэришэн бүхэнэй дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнэ. Түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые хэдэг нэгэдэхи филиалай коллектив социалис мүрысөөндэ эрхимлэнэ. Эдэнэр хахад жэл соо 1.088 мянган түхэригтэ продукци бүтээхэ даабаряа 1.201 мянганда хүргэһэн байха юм. Тиигэжэ хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 170 мянган түхэригэй товарна продукци гаргагдаа.

Дүрбэдэхи филиалай хүдэлмэришэд һайн шанартай продукци ехээр гаргажа, барилгашадта эльгээһэн байха юм. Булта хүдэлмэришэдэй мүрысэн хүдэлһэнэй ашаар «Буржелезобетон» нэгэдэлэй коллектив 6.125 мянган түхэригтэ түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые хэхэ хахад жэлэйнгээ даабари хоёр хоногоор урид дүүргээ.

Манай нэгэдэлэй хүдэлмэришэд шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн Москва, Ленинград городуудай ажалшадай үүсхэлые халуунаар дэмжэжэ. шэнэ социалис уялга абаа бэлэй. Хахад жэлэй дүн хараад үзэхэдэ баясамаар. Манай «Буржелезобетон» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд үгэдөө хүрэхэ аабза гээд этигэмээр.

Е. ЕЛИСЕЕВА,
хүдэлмэришэн.

САГҺААНЬ УРИД 500 ВАГОН

Түмэр замай Галуута-Нуурай станциин коллектив шэнэ табан жэлэй эхинһээ эршэмтэй шангаар ажаллана. Поезднуудые һаатуулангүй ябуулха, вагонуудай миин байха ушар усадхахые оролдон, социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн туйлана.

Станциин хүдэлмэрилэгшэ бүхэн өөрынгөө уялга һайнаар дүүргэнэ. Тиимэһээ поезднуудые ябуулха, ашаа буулгаха, ашаха даабари үлүүлэн дүүргэгдэдэг болоо.

Коллектив 2-дохи кварталай даабариие үлүүлэн дүүргээд, жэлэй түрүүшын хахадые амжалтатайгаар түгэсхэһэн байна. Ашаа буулгаха, тээхэ даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэтэйгээ хамта вагонуудые миин байлгаха сагые 3 часаар хороогоо.

Галуута-нуурайхид энэ болзор соо 500 вагон [illegible] сүлөөлжэ, арадай ажахын ашаа тээхын тула предприяти, организацинуудта үгэһэн байна.

М. СОЛОМЕННЫЙ.

ХАЙШАЛАЛГЫН ТОМОДХОГДОҺОН ПУНКТДА

Оньһожоруулагдамал хайшалалгын пунктын али зэргэ ашагтай байһыень хүршэ Мухар-Шэбэрэй, Зэдын аймагуудай ажахынуудай дүй дүршэлтэй дүтөөр танилсаһан, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд отделенинүүдэйнгээ багахан пунктнуудые усадхажа, нэгэ томодхогдоһон пункт барихаар хараалһан бэлэй. Тиигэжэ байгша ондо 93 электро-хайшын хүдэлгэгдэхэ пункт шэнээр барижа, бар хүсөөр хэгдэдэг ажалыень, мүн хонидые шунгуулха бассейнииень гүйсэд оньһожоруулһан юм. Энээнэйнь алишье талаараа аргагүй һайн байһаниинь элирүүлэгдээ.

...Бидэнэй томодхогдоһон энэ пунктда ерэхэдэ, хони хайшалалга түлэг дундаа ябажа байгаа һэн. Хаа хаанагүй электро-хайшын таршаганаан, тошылонуудай эшхэрээн жэгдэхэнээр сууряатаха юм.

Эндэ хони хайшалагшадынь бултадаа шахуу залуушуул. Эдэнэй дунда анха түрүүшынхеэшье ерэһэн, үшөөл дүршоогүйшүүл бии хэбэртэй. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, Ноёхоной дунда һургуулиин ахалагша классуудай һурагшад барандаа хабаадалсана гэхээр. Гэбэшье эдэ хүбүүд, басагадай дунда үдэрэйнгөө даабари жэншэдгүй дүүргэдэг һурагшад яһала бии. Жэшээбэл, Ванчик Цыденов, Намсалма Бадмаева, Нина Бадариева, Дуся Сандакова, Бутыдма Жамбалова, Должитма Будаева гэгшэд үдэртөө 35—40 хониной ноохо ядамаггүй хайшалжа үрдинэ. Тиихэдэ хони хайшалалгаар нёдондоной чемпион байһан юһэдэхи классай һурагша Ханда Эрдынеева үдэртэ 45 хони эрхим шанартайгаар хайшалжа, нүхэдэйнгөө дунда онсо шалгарна.

— Үдэрэй даабари гэжэ гү? Ядамаггүй бэелүүлэгдэнэл даа. Шанарыньшье яһала һайн,—гээд түрүү хайшашад нэгэн доро мэдүүлнэд.

Һүүлэй үедэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд хайшашадаа түргэн саг соо хони хайшалха онол аргада һургаха талаар горитойхон анхарал хандуулдаг болонхой. Юуб гэхэдэ, энэ түрүү аргада мэргэжэгшэд «сагаан алтаяа» гээлтэ хоролтогүйгөөр, һайн шанартайгаар хуряахаһаа гадна, хонидоо шархатуулдаггүй байна бшуу. Тэрэшэлэн ажалайнь бүтээсэшье нилээд дээшэлнэ гээшэ.

Энээнһээ уламжалан тус колхозой правлени социалис мүрысөөнэйнгөө гурим урданайхиһаань хубилгаһан байха юм. Жэшээлбэл, түргэн саг соо хайшалжа шалгарагша хүн «Восход» мотоциклаар, хубсаһа угаадаг машинаар гү, али сарбуугай часаар мүнгэн шантайгаар шагнагдаха байна. Тиихэдэ хэһэн ажалайнь түлбэри хайшалагдаһан ноохонойнь шанараар ба хонидойнь тоогоор үгтэхөөр хараалагдана. Иигэжэ эрхим хайшашад гансашье сэдьхэл бодолой бэшэ, мүн материальна талаараа урмашуулагдаха болоно.

— Пунктымнай хүдэлмэри яһала һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Үдэр бүриинь дүнгүүдые тэрэ доронь согсолжо, дуулгажа байдагбди. Хайшалалгын пунктые томодхоод, ажалыень оньһожоруулаад байхада, хонишодто нилээд хүнгэн болоно, — гээд колхозой түрүүлэгшын орлогшо Нимажап Эрдынеев магтан хөөрэнэ.

Һүүлэй мэдээнэй ёһоор, энэ колхоз бүхыдөө 300 центнер ноохо тушаагаа. Байгша ондо тус ажахы ноохо тушааха түсэбөө холо үлүүлхээр хараална. Мүнөө эндэ бүхыдөө 16 отара хайшалагдаад байна. Олонхи хонишод ноохо хайшалжа тушааха даабаряа жэншэдгүй бэелүүлжэ шадаа. Жэшээлбэл, ахалагша хонишод Х. Юндупов, В. Табутаров, Ч. Базаржапов, М. Юмсурунов, Ц. Эрдынеева гэгшэд хонин бүриһөө 2,8—3 килограмм ноохо хайшалха аад, 3,1—3,6 килограммда хүргэһэн байна. Колхозой зооветеринарна мэргэжэлтэдэй уридшалан багсааһанай ёһоор, «сагаан алта» хуряалга нёдондонойхиһоо горитойхоноор дээшэлхээр хараалагдана.

Мүнөө эндэ хони хайшалалга һүүлшынгээ шатада ороод, түлэг дундаа ябажа байнхай.

Ц. БАЛДАНОВ.

Сэлэнгэ.

Политическэ hуралсал

ОРОЛДООЛ hАА, hАНАhАНДАА ХҮРЭХЭШ

Улаан-Үдын авиационно заводой хэдэн зуугаад коммунист, партийнабэшэ эдэбхитэд жэл бүри марксизм-ленинизмын суртал шудалжа байдаг юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ эхин шатын политическэ 35 hургуули, марксизм-ленинизмын үндэhэн урталай 39 hургуули хүдэлөө. Коммунистнууд, партийнабэшэ олон хүнүүд эдээндэ hуралсаа. Дүршэл мэргэжэлтэй, эрдэм hургуулитай хүнүүд — Ф. А. Давыдов, Н. И. Утина, М. Е. Ермолов, Н. Г. Булдырев, Э. Х. Хонгодорова болон бусад эдээнииe хүтэлбэрилнэ.

Н. И. Попов пропагандистаар хүдэлжэ эхилhээр хорин табадахи жэлээ оруулаа. Энэ хүн хорин табан жэл соо парти, правительствын шиидхэбэринүүдые тоб байса тодоор, ошотой залитайгаар хүн зондо хөөрэжэ ябаа, социалис капиталис хоёр дэлхэйн, хоёр ондоо үзэл сурталайнь илгаануудые олониитэдэ ойлгуулдаг байгаа.

Николай Павлович үнэхөөрөө лектораар хүдэлхэ гэhэн табисууртай, бэлигтэй хүн. Энэ хугасаа соо кружогшье, hургуулишье хүтэлбэрилөө. Эрдэм бэлэдхэл hайнтай юм. Энэ бэлигтэ лектор-пропагандистын хэлэhэн үгэ хүн бүхэнэй сэдьхэлдэ ородог, шагнагшадай анхарал татажа шададаг шэдитэй.

Пропагандист Н. И. Ристолайнен хэдэн жэлдэ энэ хүндэтэ даабари дүүргэжэ ябанхай. hуралсадаг хүнүүдынь залуушуул юм. Тиин энэ пропагандист hонюуша залуушуулые бэедээ татажа шадаа, оншыень олоо. Тиимэhээ эдэнэр хэшээлhээ хожомдодоггүй, тэрээндээ бэлдэдэг болоhон. hуралсалай жэлэй эсэс багаар нүхэр Ристолайнен КПСС-эй XXIV съездын материалнуудта тусхай занятинуудые зорюулhан байна. Игэжэ комсомолшуудай политическэ hуралсал эмхидхэhэнэйнь ашаар дүн гаргахадань, залуу хүдэлмэришэд эрхим сэгнэлтэ абаба.

Авиационно заводой пропагандистнар соо hая эхилжэ ябагшад олон. В. В. Оглоблин түрүүшынгээ жэл энэ хүндэтэ уялга дүүргэжэ гараа. Дүршэл багатай байгаа, hурагшадыньшье 5—7 классай эрдэмтэйнүүд. Заняти бүхэндөө оролдосотойгоор бэлдэдэг, зааха методико шудалхые оролдодог дээрэhээ энэ хүн үнинэй хүдэлэгшэдhөө дутуугүй хүдэлөөд гараhан байна. Нэмэл занятинуудта ходо ябалсадаг, пропагандистнарай шадабари дээшэлүүлхэ hургуулида hураа. Иигэжэ оролдоhоной ашаар hурагшадаа hонирхуулжа шадаа бшуу. Бүхы хүнүүдынь конспект хэдэг байна. Валерий Васильевич тэдэниие харадаг, ажаглалта хэдэг, конспект яагаад хэбэл hайн бэ гэжэ зүбшэл хэлэдэг hэн. Энэ асуудалда хоёр занятияа зорюулhан байна. Иимэ оролдолгынь аша үрэ тобойсо харагдаба.

Энэ пропагандистын орлогшо В. М. Шевченко туhалагша байхаhаа гадна, зүбшэдэг заадаг байба. Дутагдалнууд тухайдаа хоюулан хөөрэлдэжэ усадхадаг, лекци яагаад hайнаар уншахаб, хөөрэлдөө, заняти үнгэргэхэ тухай хоюулаа бодомжолдог байгаа.

Пропагандистнар В. В. Оглоблин В. Н. Шевченко хоёрой хүтэлбэрилдэг марксизм-ленинизмын үндэhэн суртал шудалдаг дүрбэдэхи жэлэй hургуули hуралсалай жэл hайнаар дүүргээ, программаар хараалагдаhан материалаа үзөө.

Заводой партийна комитедэй политическэ гэгээрэлэй байшан партийна болон комсомолой политическэ hуралсал эмхидхэдэг, хүтэлбэрилдэг гуламта болонхой. Тус кабинедые даагша Г. Д. Чебунина, методическа совет, тэрэнэй түрүүлэгшэ Б. И. Медведев гэгшэд пропагандистнарта методическа болон бусад туhаламжа хододо үзүүлжэ байдаг юм. Методическа соведэй гэшүүд А. Н. Горонович, В. М. Максимов, И. Н. Чечев, И. С. Андрушкевич гэгшэд занятинуудта ходо орожо, пропагандистнарта зүбшэл заабари үгэдэг, ажаглалта хэдэг байба.

Политическэ hуралсалые шалгадаг гурим hайнаар эмхидхэгдэнхэй. Партийна эхин организацинуудай секретарьнар Н. М. Зорин, М. В. Яковлев, П. М. Белоусов, К. И. Алейникова болон бусад ходо шалгадаг, хинадаг гуримтай. Тиихэдээ занятинуудай удха шанар hайжаруулха хэрэгтэ ехэ hаналаа табидаг юм.

1970—1971 оной hуралсалай жэлдэ манай заводто теоретическэ, методическа табан конференци үнгэргэгдөө. «Социалис үйлэдбэриие ударидаха гээшэ бүхы ажалшадай хэрэг» гэhэн темээр нэгэ, КПСС-эй XXIV съездэдэ зорюулhан хоёр конференци үнгэргэгдөө.

hуралсалай жэлэй дүн гаргагданхай. Марксистско-ленинскэ hуралсал hайнаар эмхидхэгдээ, удхань, шанарынь hайжараа, хүнүүдэй политическэ эрдэм дээшэлээ гэжэ тэмдэглэгдэhэн байна. Энэ жэлдэ hайнаар хүдэлhэнэйнгөө түлөө олон пропагандистнар шагнагдаа. Олон хүнүүдэй: М. Е. Ермоловой, Т. И. Бадашкеевэй Е. В. Тетеринэй, П. К. Мархановай, М. А. Сенотрусовай, Е. С. Шаглаев болон бусадай дүрэнүүд хүндэлэлэй самбарта үлгэгдэбэ.

КПСС-эй областной, городской, районой комитедүүдэй, заводой хүндэлэлэй грамотануудаар, дурасхаалта шангуудаар олон пропагандистнарай хүндэтэ ажал тэмдэглэгдээ. Тэдэнэрэй олондоо баясхалан хүргэгдөө.

Иигээд лэ зунай hаранууд үнгэржэ, hуралсалай шэнэ жэлдэ бэлдэхэ саг орожо ерэбэ.

А. БЕЛОУСОВА,
заводой газетын хүдэлмэрилэгшэ.

КРАСНОЯРСКА ХИЗААР. **Абакан хотоhoo 150 километрэй зайда баригдажа байhан Саяно-Шушенска ГЭС дэлхэй дээрэхи эгээл томо гидроэлектростанци болохо юм. Мүнөө эндэхи барилгашад болон хабсаргагшад ГЭС-тэ ошохо харгы зам, бетоной оньhожоруулагдамал завод, автобаза ба оньhожоруулгын бааза бодхоожо байна. Енисей мүрэнэй эрьедэ ерээдүйн Черемушки городой барилгын талмай харагдана.**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Саяно-Шушенска ГЭС-эй барилгын юрэнхы түхэл.

ТАСС-ай фотохронико.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэри—олониитэдэ

ЮhЭДЭХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ МЕТАЛЛ

Эхэ ороноймнай металлургическа промышленностиие хүгжөөлгэдэ совет эрдэм наукын ямар үүргэ дүүргэхэ байhан тухай асуудалнуудта хара металлургиин научно-шэнжэлгын түбэй институдай директорэй орлогшо, Ленинскэ шангай лауреат А. И. Осипов харюусана.

АСУУДАЛ: шэнэ табан жэлдэ ороноймнай хара металлурги ямараар хүгжөөгдэхэ байна гээшэб?

— Металл гээшэ мүнөө үе сагай промышленна хүгжэлтын үндэhэ hуури болоно. Булад ба шэрэмгүйгөөр, үнгэтэ металлгүйгөөр мүнөө сагта хүн ажаhуужа шадахагүй байна. Металл хэрэглэнгүйгөөр ямаршье юумэ бүтээхын аргагүй. Ушар иимэhээ КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд соо манай металлургиин шанарай ба хэм хэмжээнэйнь ургалтада онсо анхарал хандуулагдаhан гээшэ. 1975 ондо булад хайлуулга 142—150, бэлэн прокат гаргалга 101—105 миллион тоннодо хүргэгдэхөөр хараалагдана.

Прокат гээшэ буладаар хэгдэhэн ехэ хабтагар түмэр. Тэрээгээр автомашинын кузов, суднануудай корпус, нефтяной ба газова промышленностьда хэрэгтэй элдэб хэмжүүрэй соргонуудые бүтээдэг юм. Прокадаар түмэр харгын рельс, байрын гэрнүүдэй можо, пол, потологой хүндэлэйшэ, электростанци ба заводуудай корпусуудай хэрэгсэл хэдэг. Булад прокадаар хэгдэхэгүй юумэн угы—хүнэй ажабайдалда хэрэглэгдэдэг элдэб юумэн автомашинын моторой хүсөөр мөөрыень эрьюулдэг шестерняhaa эхилээд, эхэнэрэй часай пружина хүрэтэр хуу баран прокадаар хэгдэнэ.

Булад хайлуулгада ехээр хэрэглэгдэдэг зүйл гэхэдэ, шэрэм болоно. Энэ үнэтэ хэрэгсэл үйлэдбэрилгоор манай орон Америкын Холбоото Штадуудые холо ахин гаранхай. Советскэ Союз асари ехэ хүсэтэй доменно пеэшэнүүдые барилгаар дэлхэй дээрэ түрүүлжэ ябана. 2700 кубометр хэмжээтэй гигант-домнонууд анха түрүүн совет эрдэмтэд ба мэргэжэлтэдээр Череповецкэ, Криворожско заводуудта, Нижнетагилай комбинадта баригдаhан. КПСС-эй XXIV съездын урдахана Баруун Сибириин металлургическа комбинадта гурба мянган кубометр багтаамжатай асари ехэ домно ашаглалгада үгтэhэн байна. Хүдэлмэришэд тэрэниие «Запсибовна» гэжэ алдаршуулан нэрлэнхэй.

Энэ асари ехэ комплексын хэмжээе хүндэ ойлгуулхын тула иимэ нэгэ жэшээ харуулая. Тус комбинадай баригдахада, 766 мянган кубометр газар малтагдаhан, 107 мянган кубометр бетон шудхагдаhан байха юм. Энэ барилгада хабаадаhан хүдэлмэришэд 30 мянган тонно элдэб конструкци хабсаргаhан гээшэ. Домнын «нервнэ системын» утань (бүхы участогуудтань электроэнерги дамжуулдаг, дохёо үгэдэг, автомат, приборнуудые хүдэлгэдэг, телефонно ба бусад лининүүд) 1.200 километр утатай. Энэ шэнэ домнын үйлэдбэриин хүсэн баhал айхабтар ехэ. Хоёрхон пеэшэниинь ороноймнай бүхы хара металлургиин 1928 ондо үйлэдбэрилhэн хэмжээнэй зэргэ шэрэм гансахан жэл соо хайлуулан гаргана.

Мүнөө Липецкын металлургическа заводто 3,200 кубометр багтаамжатай доменно пеэшэн баригдажа байна. Проектыень металлургическа заводуудай проект зохёодог Гүрэнэй институдай коллектив табиhан, пеэшэнэйнь конструкци онсо илгаатай юм. Досоонь хайлуулагдаhан шэрэм дүрбэн соргоор сүүдхэдэ ээлжээгээр хори дахин гоожуулагдаха, ондоогоор хэлэбэл, шэнгэн шэрэм таhалгаряагүй шахуу гоожожо байха. Сүүдхэ соо домнодо 12 мянган тонноhoo дээшэ рудна материал (ашагта малтамалай зүйл), гурба мянган шахуу тонно кокс хэгдэдэг. Түргэн хайлуулга хэхын тулада 1.200 градус халуунтай агаар ба кислород хоёрой холисо агаар халаадаг түхеэрэлгэhээнь пеэшэн руу орожо байха.

Тодхогдожо байhан орёо нарин приборнууд домнын технологиин хүтэлбэрилгые даажа абаха юм. Хүнэй ухаагаар урид хараалагдаhан программын ёhoop автомадууд пеэшэнэй хотын дүүргэлтые шалгаха байна. Пеэшэнэй үйлэдбэриин олон участогуудhaa мэдээсэл абажа байдаг электронно машина доменщигой табиhан бүхы асуудалда харюусаха аргатай.

Асари томо доменно пеэшэнүүд арадай ажахыда ашаг үрэ ехэтэй байха юм. Энээн тухай партиин XXIV съезд дээрэ хара металлургиин министр нүхэр Казанец хэлэhэн гээшэ. 3.200 кубометр багтаамжатай домно 2000 кубометрэй пеэшэндэ орходоо ажалай бүтээсые аяар 60 процентээр дээшэлүүлхэ арга олгоно. Гэбэшье домнын хэмжээн энэ тоогоор хизаарлагдаха ёhогүй. Липецкын металлургическа заводhoo холо бэшэхэнэ тусхай талмай шэлэгдэнхэй. Тэндэ юhэдэхи табан жэлэй туршада дэлхэй дээрэ үзэгдөөгүй ехэ доменно пеэшэн баригдаха юм. Багтаамжын хэмжээн 5.000 кубометр, сүүдхэ бүхэндэ 10—12 мянган тонно шэрэм үгэжэ байха.

Шэнэ табан жэлэй туршада бодхоогдохо металлургическа мантан томо агрегадуудые байгуулха, үйлэдбэриинь технологи ба хайлуулагдаха металлайнь рецепт зохёохо хэрэгтэ манай институт өөрынгөө шэнжэлхы хүдэлмэреэр ехэ үүргэ дүүргэнэ. КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд соо металлургида түйлагдаха научно-техническэ дэбжэлтын программа тодорхойлогдонхой. Богонёор хэлэбэл, жэл соо 7—8 миллион тонно булад үгэхэ хүсэтэй конверторнэ цехүүдые барижа эхилхэ ёhотойбди. Прокат гаргаха цехүүдэй барилга үргэлжэлүүлэгдэхэ. Тиигэжэ жэл соо арадаймнай ажахыда 4—6 миллион тонно прокат нэмэжэ абтаха.

АСУУДАЛ: Оронноймнай металлургическа академи гэжэ танай институдые зүбөөр лэ нэрлэдэг гээшэ. Мүнөө үеын металлургида алдаршаhан хамаг шэнэ юумэн институдайтнай лабораторинуудта бии болгогдоно. Танай hанамжын ёhoop бии болгоhон бүхы шэнэ юумэнүүдэйтнай алиниинь үйлэдбэридэ эгээл ехээр хэрэглэгдэнэ гээшэб?

— Доменно, конверторнэ ба мартенэй үйлэдбэридэ, электропеэшэндэ кислород хэрэглэхэ шэнэ технологи манай институтда зохёогдоhон. Шэнгэн булад таhалдуулангүйгөөр шудхаха, ехэ халуунии тэсэхэ шанар hайнтай булад хайлуулан абаха арга баhал манай эрдэмтэдэй хүдэлмэриин үрэ дүн. Совет эрдэм наукын байгуулhан эдэ технологи ба техникэ манай металлургическа промышленностьда үгтэнхэй. Энэ арга ба дүй дүршэл мүн хилын саанашье үргэнөөр хэрэглэгдэжэ эхилээ.

АСУУДАЛ: Алексей Иванович, арадай ажахыда хэрэгтэй оно шухаг металл хайлуулан абаха зорилго наукын талаhаа ямараар шиидэгдэжэ байна?

— Металлургиин энэ асуудалда бидэнэй талаhаа онсо анхарал хандуулагдадаг. ЦНИИЧЕРМЕТ-тэ онсо hайн шанартай металл талаар шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулха тусхай институт байгуулагданхай юм. Хэдэг хэдэн шанартай ток техэ. Ямаршье машинын бэе, гол залгааhан шэрэм, булад, прокадаар хэгдэдэг hаа, тэрэнэй гол зүрхэнэй (мотоор) детальнууд онсо hайн шанартай металлаар хэгдэхэ болоно. Тиимэ шанартай металл хайлуулан гаргахын тула металлургнууд үйлэдбэридөө Менделеевэй таблицын бүхы элементнүүдые хэрэглэ[...] тай болодог. Лабораторинуу[...] тусхай захилай ёhoop реце[...] зохёогдожо, ерээдүйн металл[...] шанарай шэглэл тодорхойло[...] байха юм. Нэгэ зарим де[...] электромагнитна шанар, [...] дэнь—ехээр хатаагдаhан [...] гурбадахидань — халуун, [...] температурада дары хубилда[...] хэрэглэгдэхэ байха.

Радиотехникэдэ, электронн[...] автоматизациин түхеэрэлгэдэ [...] иимэ шанартай металлаар [...] детальнууд хэрэглэгдэнэ.

Жэшээлэбэл, электрын эли[...] хубилгадаг ямаршье трансф[...]рай гол узелэй детальнууд [...] магнитна металлаар хэгдэ[...] хүнэй аша туhада нягта [...] ашаглагдахагүй байна бшуу. [...] айл бүхэндэ нягта холодильн[...] болонхой. Тэрэнэй конструк[...] бигдахан «терморегулятор» [...]гахан пластинка досоохи [...] дулааhaa нэгэ [...]жа, хүнэй нюдэндэ харагда[...] электрохимэн холбооонь [...] саг соонь бэелүүлжэ байдаг.

hүүлэй үедэ дэлхэйн [...] оронуудта электрын элшэ [...]тэ хорологгүйгөөр дамжуулха [...] байгуулха талаар ехэ [...] хэгдэнэ. Энэ асуудалай [...] арадай ажахыда айхабтар [...] шанартай юм. Ушар юуб[...]лын зайда дамжуулагдадаг [...] хүсэн хэрэглэгдэхэ газартаа [...] тэрээ ехэ гээлтэ хорологд[...] гээшэ. Тиимэ дээрэнэ [...] хүсые гээлтэгүйгөөр дамжуул[...] hанда онсо шанартай металл [...]тэй.

Тиимэ шанартай металл [...]ленностиин ондоо hалбари[...] бүришье шухала. Мүнөө даари[...] тухай тодорхойлбор [...] байна. Гэбэшье медицин[...] тэдэ юумэн хэгдэнхэй. [...] институтда бии болгоhон [...]дэггүй буладаар хүбэй зүрхэн[...]пан, үе мүсын зарим хуби, [...] hудаа залгаха, эбдэрhэн [...]ха зэмсэгүүд бүтээгдэнэ.

Мүнөө үеын наука, техни[...] hайн шанартай олон ондоо [...] металл бии болгохо талаар [...] эрилтэ табидаг болоо. Ямар[...]хэ байдалда аша үрэ [...] ашаглагдаха, алишье [...] эрилтэ ханга[...] дожо байна.

АСУУДАЛ: Институдайнгаа [...] хэжэ байhан асуудалнууд[...] алиниинь мүнөө гол шухала[...] тоолоно гээшэб?

— Металлай шанар туха[...]дал болоно, энээн тушаа [...] XXIV съезд дээрэ хэлсэгдэhэн[...]шэ. Металлай шанарай hайн [...] бури, тэрээгээр хэрэглэгдэхэ [...]хэн удаан саг соо ашаглагдах[...] бидэнэй хүсэ үргэлжэ [...]гоно бшуу. Институтамнай [...]hон технологи шэрэм, булад, [...] гаргалгые дээшэлүүлхэ хэрэг[...]сахан туhална бэлэ, харин [...] ажахыда хэрэглэгдэхэ металл[...]нар hайжаруулагдаhан. Энэ [...] эгээл гол шухала асуудал [...]

Хөөрэлдөө хэгшэ Б. ГЛЕ[...]

(«Правдын» пресс-[...]

ОЛОНДО ЖЭШЭЭ ХАРУУЛДАГ ЛЭ

Томо багсаар модо шэрэдэг хүсэтэ МАЗ, КРАЗ машинанууд хойно хойноhoo hубарин ерэжэл байна. Алексей Петрович Топорков кранаа шадамараар жолоодон, машинануудта модо ашаалжал мэдэнэ. Халаан соогоо тэрэ хэдэн зуун кубометр модо машинануудта ашаална гээшэб! Теэд нэгэтэшье тэрэнэй жолоододог кран эбдэржэ, машинанууд миин байгаагүй. Алексей Петровичой оролдолгоор лэ машинанууд hаадгүйгөөр ашаалагдажа, отологдоhон модон саг болзор соогоо доодо складта шэрэгдэнэ ха юм.

Алексей Петрович хамагhaa эртэ ажалдаа ерэжэ, тракторайнгаа двигатель шалгадаг, шорой тооhыень сэбэрлэжэ, тоhододог заншалтай. Тиимэhээл тэрэнэй жолоододог кран хүдэлмэриин үедэ hайнаар ашаглагдана. Модо ашаалха халаанай даабари хододоо үлүүлэн дүүргэгдэнэ.

Хандагатайн леспромхозой технорук Е. И. Ходунькова Алексей Петровичтой арбан табаад жэлдэ суггаа хүдэлнэ. Тиимэhээ энэ түрүү хүдэлмэришэнэйнгөө аяг заншалые, абари зангыень hайн мэдэхэ болоhон тула бидэнтэй хөөрэлдэхэдөө:

— Модо ашаалдаг кран найдамтай хүнэй гарта. Тэрэнэй гэмээр автомашинанууд миин байжа, үйлэдбэридэ хохидол үзүүлээгүй юм. Алексей Петрович Топорков модо ашаалха халаанайгаа даабари дүүргэжэ, амжалта түйлаhан лэ байдаг юм,—гэжэ хэлээ hэн.

Табин наhанай манлай гэшхээшье hаа, Алексей Петрович Топорков үшөөл залуугаар харагдана. Хүшэр хүндэ дайн байлдаанда хабаадалсажа, Эхэ ороноо немец фашистнарhaa сүлөөлэлсэhэн эрэлхэг габьяаень парти, правительство үндэрөөр сэгнэжэ, орден медальнуудаар шагнаа бэлэй. Амгалан сагай тогтоходонь, тэрэ Хандагатайн леспромхоздо ерэжэ, хүдэлмэришэнөөр ороо hэн. Тэрэ эгээл хүндэ, харюусалгатай ажалда хүдэлдэг бэлэй. Ойдо модо отолоо, электростанцида машинистаар хүдэлөө. Удаань трактористын мэргэжэл шудалжа, модо ашаалдаг кранда хүдэлдэг болоо.

Ямаршье ажал хэхэдээ тэрэ ехэ харюусалгатайгаар хандадаг, хамаг юумэ hайнаар хэхые эрмэлзэдэг байна. Тиимэhээл модо ашаалдаг кранаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглана. «Оролдоhон хүн одо мүшэдтэ хүрэхэ» гэдэгтэл ехэ юумэ хэhэн лэ байдаг шуу. Алексей Петрович Топорков наймадахи табан жэл соо эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ, даабаряа болзорhoonь урид, В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойн баярай урдахана дүүргээ бэлэй. Энээниинь үндэрөөр сэгнэжэ, шэн габьяата ажалай түлөө гэhэн медаляар шагнаhан байна. Эрхим түрүү хүдэлмэришэн Алексей Петрович Топорков hаяшаг Ажалай Улаан Тугай ордеоор шагнагдаба.

Эхэ оронойнгоо бүри баян, хүсэтэй болохын тула габшагай шангаар хүдэлhэн эрхим хүбүүд, басагаднай гүрэн түрынгөө дээдын хайра шагналда хүртэнэ. Тэдэнэр шэнэ табан жэл соо бүришье эршэмтэйгээр ажаллажа, ехэ продукци бүтээн гаргахын тула социалис уялгануудые абаад, мүрысэн хүдэлжэ байна. Алексей Петрович Топорков мүн лэ тиимэ уялга абаhан байна. Тэрэ шэнэ табан жэлэйнгээ даабари дүрбэн жэл соо дүүргэхээр шиидэнхэй.

Бидэнтэй уулзажа хөөрэлдэхэдөө тэрэ үхибүүн шэнги урин дулаахаанаар энеэбхилнэ. Энэрхы hайхан сэдьхэлтэй үнэн сэхэ хүн иигэжэл энеэбхилдэг. Ажабайдалай хүшэр хүндэ зам зориг түгэс дабан гаража, Эхэ оронойнгоо хүгжэн hалбархын түлөө буу барижа тэмсээ. Хаанашье ябахадаа ехэ эдэбхи үүсхэл гаргажа, эршэмтэй шангаар хүдэлдэг заншалтай. Олон жэл соо ойдо хүдэлжэ, дүй дүршэлтэй болоhон Алексей Петрович Топорков залуушуулда түрүү ажалай үльгэр жэшээ харуулжа, эрхим hайнаар хүдэлхыень уряалдаг гээшэ. Иимэ түрүү hанал бодолтой хүдэлмэришэд Хандагатайн леспромхоздо олон. Эдэнэр оньhон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, модо бэлэдхэхэ даабаряа hара бүри үлүүлэн дүүргэжэ, «Забайкаллес» комбинат соогоо суурхана. Эндэ багаханшье hаа, Алексей Петрович Топорковой хубита бии гэжэ hанахадаа урмашахаар даа.

Л. ВИЛЬМОВА,
«Вперед» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Загарайн аймаг.

ФОТО РЕПОРТАЖ

ХУДАРИИН hААЛИШАДАЙ АМЖАЛТА

Түргэн урасхалта Сэлэнгэ мүрэнөөр хүреэлэгдэнхэй Манзар олтирог үнгэ бүриин сэсэг набшаар, хяаг ногоогоор бүрхөөгдэжэ, холоhoo хүхэрэн зэнхынэ. Эндэ Кабанскын аймагай Оймороой совхозой Худариин hү hаалиин гүүртэ зуhадаг юм.

Бидэнэй аалихан ябаhaар хүрэжэ ерэхэдэ, үдэшын hаалган дүтэлшэhэн хэбэртэй, Байгал-Худари тосхонhoo ерэhэн hаалишад мотоортой онгосоор Сэлэнгэ мүрэниие гаталжа байбад. Уданшьегүй hайн бэлшээридэ садашаhан мандагар улаан дэлэнтэй үнеэд саг зуураар баригдаhан хашаада оруулагдажа захалба. hүүлээрнь hаалишад халаадаа нэмэрижэ, үдэшынгөө hаали эхилээ hэн.

Байгша ондо Худариин hаалиин гүүртын малшад үнеэдээ анха түрүүшынхээ машинаар hаажа эхилhэн бэлэй. Тиигэжэ мүнөө зунайнь байрада hарабшатай дал шэнээр баригдажа, үнеэ hааха нүүдэл түхеэрэлгэ тодхогдоhон юм. hаалишадынь нэгэ дороо хоёр-хоёр үнеэ дүрбэ-таба минутын туршада hаадаг байна.

Энэ шэнэ аргые гүүртын үнинэй hаалишад Мария Михайловна Духовникова, Степанида Ивановна Левина, Валентина Кирилловна Дубинина, Мария Ивановна Муравьева гэгшэд ажалдаа эгээн түрүүлэн нэбтэрүүлhэн намтартай. Мүнөө үедэ зарим үнеэдынь үшөөл гараар hаагдаhан зандаа.

— Машинаар үнеэ hааха гээшэ тиимэшье хялбар хэрэг бэшэ байшоо. Үнеэднай эжэлшээгүй дээрэhээ юм гү, абаhaар hүеэ татажа захалаа hэн. Мүнөө hаял дадажа байнхай. Хойшодоо бүхы үнеэдээ машинаар hаадаг болохолди даа,—гээд гүүртые даагша Александр Васильевич Клочихин ярина.

Эндэхи hаалишад тус тустаа 17—18 үнеэ харууhалдаг заншалтай. Хэхэ ажалыньшье нилээд ехэ. Уридшалан хүнэгөө дүүргэhэн hаалишад миралзатан долгилжо байгаа Сэлэнгэ мүрэнэй эрьедэ жэрылгэн табигдаhан бидонуудсоо яаралтайхан эюулнэ. Уданшьегүй үнеэдээ машинаар hааг-шад ажалаа дүүргэбэ. Тэдэнэй дунда Вера Даниловна Гурулева хүнэгөөр дүүрэн hү бидонууд тээшэ даажа ядан абаашана. Энэ нүхэрнай 17 үнеэтэй юм. Үдэр бүхэндэ 195—205 килограмм hү hаажа тушаана.

Гүүртын hаалишадай үдэшынгөө hаали дүүргэхэтэй сасуу 40 шахуу бидон hү үнеэхи онгосодоо ашажа тушаан абадаг пунктда эльгээбэ. Мүнөө үедэ эндэхи hаалишад hаамхай 309 үнеэнhээ сүүдхын 310 центнер hү hаажа тушаана.

Үнгэрhэн хахад жэлэй туршада үнинэй hаалишад Вера Гурулева, Мария Муравьева, Василий Молчанов, Валентина Зарубина гэгшэд түсэбэй ёhoop 970 килограмм hааха аад, 1207 килограммда хүргэжэ амжаhан байна.

— Манай гүүртын hаалишад үнгэрhэн зургаа hарын туршада бүхыдөө 3214 центнер hү hаажа, хараалагдаhан түсэбөө 214 центнерээр үлүүлжэ шадаа. Энэ амжалта яагаад түйлагдааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, мал адуулагшаднай үнеэдээ түхэреэн сүүдхын туршада бэлшээжэ, зунай тунга ногоондо hайса садхаахые оролдодог юм. Тиихэдээ бии байгаа бэлшээриеэ хубаарилан, малаа адуулдаг,—гээд тус гүүртые даагша Александр Клочихин магтан хөөрэнэ.

А. ШУЛУНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Үнинэй hаалишан М. М. Духовникова. 2. Түрүүшүүлэй нэгэн В. Д. Гурулева.

Авторай фото.

ҺУРГУУЛИ-ШАБИНАР-ТҮРЭЛХИД

ХУУДАҺАН № 2

ХООҺОН ХӨӨРЭЛДӨӨН БОЛГОНГҮЙ...

Ургажа ябаа үетэниие ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ асуудал хододоо Коммунис партиин анхаралда байһан гэжэ мэдэнэбди. Политехническэ һуралсал хадаа коммунис хүмүүжүүлгын нэгэ хуби мүн.

КПСС-эй Центральна Комитедэй тогтоолнууд соо тус асуудалда дахин дахин анхарал хандуулагдана. Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүд соошье эдир үетэниие ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ тухай, политехническэ һуралсалай шанарые һайжаруулха тухай үшөө дахин хэлэгдэнэ.

Политехническэ ажалай һуралсалые һайжаруулха талаар манай республикада юун хэгдэнэб? Бүхы ондоо предмедүүд шэнги, ажалай һуралсал өөрын программатай, өөрын тусхай түсэбтэй юм ааб даа. 1969—1970 онуудта республикымнай бүхы һургуулинууд ажалай һуралсалай шэнэ программада оруулагдаа һэн. Тиихэдэ дүрбэдэхи классууд 1971—1972 онуудай һуралсалай жэлдэ шэнэ программаар ажалай хэшээл гарадаг болохонь.

БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёһоор, үнгэрһэн һуралсалай жэлдэ хүдөөгэй зарим дунда һургуули хүдөө ажахыда хэрэгтэй механизаторнуудые бэлдэжэ эхилээ. Олон һургуулинууд тэрэ зорилгоёо һайнаар бэелүүлжэ эхилэнхэй. Загарайн аймагай Үнэгэтэйн дунда һургуулида 47 тракторист-машинист бэлдэгдэө. Онохойн совхозой (директорынь Ф. П. Васильев) туһаламжаар тэрэ һургуулида һуралсалай кабинет тон һайнаар түхеэрэгдэһэн байна.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой болон «Сельхозтехника» нэгэдэлэй зүгһөө гаргагдаһан захиралтын ёһоор, предприятинууд, ажахынууд һургуулинуудта һуралсалай кабинетүүдые эмхидхэн түхеэрхэ талаар туһаламжа үзүүлхэ зэргэтэй ха юм. Дурсагдаһан тогтоол, захиралта жэншэд гүүлэнгүй бэелүүлжэ байдаг предприятинууд олон. Тэдэнэй тоодо Шэнэ-Бэрээгэй механическа, Элхиин авто-заһабарилгын заводуудые нэрлэжэ болоно. Тиихэдэ энэ хэрэгые хайхардаггүй, шэхэ дүлии болоод һуудаг ушар үзэгдэнэ. Жэшээнь, Татауровай авто-заһабарилгын заводой хүтэлбэрилэгшэд Турунтаевай дунда һургуулида ямар нэгэн туһаламжа үзүүлхэ һэшхэлгүйгөөр арсажархёо.

4—8-дахи классуудта ажалай һуралсалай тэрэ, һүүлдэнь 9—10-дахи классуудта политехническэ ажалай практикум шудалхадаа, һурагшад имагтал үйлэдбэритэй танилсана бэшэ, харин хожомоо хүдэлхэ, ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэхэ хэрэгтэ ухаан бодолой бэлэдхэл гарана гээшэ. Мүнөө үедэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, газарай ёһотой эзэдые хүмүүжүүлхэ талаар хүдөөгэй һургуулиин үүргэ сэгнэшэгүй.

Тэрэ талаһаань сэгнэхэ болоо һаа, дээрэ дурсагдаһан Үнэгэтэйн, мүн Кабанскын, Сэлэнгын дунда һургуулинууд һайн тоодо ородог. һүүлшын хоёр һургуулида өөрынгөө һайн дураар мэргэжэл шэлүүлжэ шабинараа һургадаг, политехническэ эрдэмтэй, шадабаритай, дүршэлтэй болгожо гаргадаг.

Элхиин дунда һургуулида (директорынь Н. П. Оленников) ажалай, үйлэдбэриин һуралсал һайнаар табигданхай. Тэрэ һургуулида токарьнуудые бэлдэжэ гаргадаг. Элхиин авто-заһабарилгын заводто һуралсалай тусхай цех бии. Тэрэ цехтэнь һуралсалда хэрэгтэй бүхы юумэн бии. Үйлэдбэриин һуралсалай талаар директорэйнь орлогшо И. И. Матвеев һайнаар хүдэлмэриеэ эмхидхэһэнэйнгээ түлөө Буряадай Гэгээрэлэй Министерствын зүгһөө Москвагай ВДНХ-да ошохо түлөөһэгүй путёвкоор шагнагдаа юм. Тиихэдэ заводой директор К. С. Калиниченко шефскэ хүдэлмэри һайнаар ябуулһанайнгаа түлөө РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын зүгһөө Хүндэлэлэй грамота абаһан байна.

Үйлэдбэриин һуралсал хаа хаанагүй һайн гэхын аргагүй. Зарим газарта һургуулиин мастерскойнууд шэнэ программын эрилтые хангадаггүй. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй аймагай Түгнын, Загарайн аймагай Онохойн, Кабанскын аймагай Ойморой дунда һургуулинуудта программын шэнэ бүлэгые дүүргэхын тула хэрэгсэлнүүд дуталдана. Жэшээнь, түмэртэ никель шараха, хэбтэ сохихо, агшааха, шудхалаа хэхэ юумэн байхагүй. Үгышье һаа, зарим тэды электро-монтажна хүдэлмэри бэелүүлхэ юумэн дутуу. Тиимэ болохолоороо, шэнэ программын тон шухала бүлэгүүдые дүүргэжэ шаданагүй ха юм.

Ямар шалтагаанһаа тиимэ ушар дайралдана гээшэб? Эгээл ехэ шалтагааниинь юун бэ гэхэдэ, олон һургуулида тусхай мэргэжэлгүй, эрдэм багатай багшанар үшөө хүдэлһөөр. Хоёрдохи шалтагаан гэхэдэ, һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдэй, аймОНО-гой зүгһөө тиимэ багшанарта хэрэгтэй туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ асуудал анхарагданагүй. Тиихэдэ главснабпросой магазин һургуулинуудые һуралсалай хэрэгтэй юумэнүүдээр хангананагүй. Үнгэрхэдөө тэрэ магазинда харуулшье байхагүй. Магазинай директор нүхэр Николаев Москваһаа захидайнгаа ерэхые хүлеэжэ һууханаа бэшэ, эмхидхэлэй хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулнагүй.

АймОНО-гой хүдэлмэрилэгшэд һургуулинуудые шалгахадаа, ажалай һуралсалда анхаралаа хандуулдаггүйнь гайхалтай.

Ажалай, үйлэдбэриин хэшээл хэдэг багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ зорилготойгоор ИУУ-да хоёр жэлэй һуралсалай түсэб зохёогдонхой. Тэрэ түсэбэй ёһоор, гүйсэд эрдэмгүй багшанар өөрынгөө мэргэжэл дээшэлүүлхын тула бэеэ даагаад һураха ушартай.

Тиихэдэ багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай дэргэдэ жэл бүри тусхай курса эмхидхэгдэдэг. Мүнөө жэлдэ долоодохиёо тиимэ курса эмхидхээбди. 27 хүн июль соо шалгалта барижа, үнэмшэлгэ абажа гараха юм. Хэрбээ урда жэлнүүдтэ тэрэ курсада 6—7 классайшье эрдэмтэй хүнүүдые абадаг байһан һаа, мүнөө жэлдэ сагайнгаа эрхээр эрилтээ дээшэлүүлһэн байнабди. Мүнөө жэлдэ булталаа дунда һургуулитай, ямар нэгэн мэргэжэлтэй (шофер гү, али дархан) хүнүүд абтаа гээшэ. Ямар нэгэн мэргэжэлтэй байхадаа, манай курсада һуралсаха зуураа, политехническэ эрдэм мэдэрэлынь улам бүри үргэдэхэ болоно бшуу.

Ажалай һуралсалай багшанарай аймагай методическа нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэри шангадхаха зорилготойгоор тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдые январиин амаралтын үедэ Улаан-Үдэдэ суглуулжа, семинар үнгэргөө бэлэйбди. Тэдэнэй хүдэлмэридэ туһалхын тула «Ажалай һуралсалай багшанарай аймагай методическа нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэриин жэшээтэ түсэб» зохёогообди. Үшөө тиихэдэ ажалай һуралсалые һайжаруулха, мүн һурагшадай мэргэжэл шэлэхэ асуудалаар горитойхон методическа бэшэг һургуулинуудта ябуулагдаһан байха юм. һаяхан ажалай һуралсалай программын эгээл хүшэр, шэнэ бүлэгүүдээр методическа дурадхалнуудые зохёогообди. Тэрэнээ олон хэһэгээр сохюулаад, мүн лэ һургуулинуудта эльгээхээ байнабди.

Ажалай һуралсалай амжалта имагтал методическа заабаринуудһаа дулдыдаха бэшэ юм. Хэрбээ ажалай, үйлэдбэриин хэшээл хэдэг багшанарай, һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдэй оролдоогүй һаа, эдэ бүхы хэлэгдэһэн зүйлнүүд хооһон хөөрэлдөөн болошоно ааб даа. Гэбэшье түрүү һургуулинуудай дүй дүшэл шэнжэлхэдэ, амжалта туйлахаар бүхы арга боломжонууд бии гэжэ сэхэ хэлэхээр.

Ф. ДАРМАЕВ,
багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай методист.

ХҮДӨӨГЭЙ ЮРЭНХЫ, дунда һургуулиин һурагшадые хүдөө ажалда дүршэлтэй болгохо тухай Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо ажалша хүнүүдые бэлдэхэ талаар яһала юу хээн хэгдэнэ гэжэ заагдаһан. Нээрээшье 1970 ондо республика доторнай 23 мянган һурагшад ниитэдэ туһатай ажалда хабаадаһан байна.

Эдир натуралистнарай республиканска слёдой харуулһанай ёһоор, нёдондо республика доторнай 1470 гектар талмайда куузику таригдажа, дунда зэргээрнь бодоходо, гектарһаа 500—600 центнер ургаса хуряагдаа юм. Тиихэдэ 1330 гектар газарһаа хартаабха, 100 гектарһаа бусад овощ хуряагдаа.

Үхибүүдэй гараар бүтээһэн бусад ажал тухай хэлэбэл, иимэ: 104600 шубуун үдхэгдөө, 217600 центнер үбһэн хуряагдаа, 26390 центнер набшаһата тэжээл бэлдэгдээ.

Хүдөө нютагай ямаршье ажахыда ерээд харабалтнай, һурагшад хониной нооһо хайшалалсажа, сабшалан, тариалан дээрэ шэбхэ зөөлсэжэ, модо шулуунһаань сэбэрлэлсэжэ байхал. Тиигэжэ байхадаа, хүүгэд ажалай дүршэл олоно гээшэ ааб даа.

Хүүгэдые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ саг үргэлжэ туһаламжа үзүүлжэ байхыень предприятинуудай, колхозуудай, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые, профсоюзна эмхинүүдые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет өөрынгөө тогтоол соо уялгалһан байна. Ямар туһаламжа үзүүлэгдэхэ ёһотой юм? Ажахынууд һургуулиин һуралсалай ба материальна үндэһэ һууриень һайжаруулалсаха, трактор, машина, хүдөө ажахын бусад техникэ үгэдэг байха ёһотой.

Гэбэшье Зэдын, Хориин, Улаан-Үдын аймагуудай зарим һургуулинуудай ахамад классуудай һурагшадые ажалда дүршүүлхэ талаар, тэдэниие хүдөө ажахын мэргэжэлтэй болгохо талаар мүртэй юумэ хэгдэнэгүй. Үйлэдбэриин һуралсалай шэглэлтэй зарим һургуулинууд машина шудалан үзүүлхэ кабинедгүй байһаар. Тиимэ кабинедгүй, тракторгүй, хүдөө ажахын ондоошье техникэгүй һургуулида һурагшадта хайшан гээд механизаторай мэргэжэл олгохоб? Тиимэ ушарһаа бригадануудта саг үргэлжэ эдлэжэ байхаар газар таһалжа үгэхэ, тэндэнь тусхай культстан гү, али лагерь бариха, механизаторнуудай мэргэжэл олоходонь эдиршүүлдэ, мүн тэдэнэй үйлэдбэриин бригадада туһаламжа үзүүлхын тула мэргэжэлтэдые томилхо шухала гэжэ дээрэ дурсагдаһан тогтоол соо хэлэгдэнэ. Гэхэтэй хамта һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудай хоорондо социалис мүрысөө эмхидхэхэ, тиихэдээ тэрэнэй дүн гаргажа, республика доторой мүрысөөндэ илагшадай нэрые тодоруулжа байха хэрэгтэй.

ҺУРАГШАДАЙ ҮЙЛЭДБЭРИИН БРИГАДА

Юрэдөө, һурагшадай үйлэдбэриин бригада гээшэ юун бэ, ямар зорилготой байха ёһотойб? һурагшадай үйлэдбэриин бригада хадаа ажалай политехническэ һургуулиин ажалша коллектив мүн. Тиимэ бригаданууд ниитэдэ туһатай үйлэдбэридэ, ажалай нүлөөн доро һурагшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ зорилготой. Үйлэдбэриин бригадада хүдэлхэдөө, ниитын зөөридэ гамтайгаар хандажа һураха ёһотой юм. Тэрээнһээ гадна, бэеэ даагаад коллективые хүтэлбэрилдэг шадабаритай болохо бшуу.

Гэхын хажуугаар һурагшадай амаралтын асуудал шиидхэхэ гээшэ тон шухала. Хүдэлмэриин үдэрэй хэмжээн 5—8-дахи классуудта 3 час, 7—8-дахинуудта — 4-чаһаа ута бэшэ, 9—10-дахида һурадагууд 6 час байха зэргэтэй. Үдэр соо бүтээхэ ажалайнь хэмжээн мүн лэ наһанайнь зэргэһээ дулдыдаха. Түлөөһэниинь бүтээһэн ажалайнь хэмжүүрээр түлэгдэдэг.

Тиихэдэ бэшэ сагынь яахаб? Сүлөөтэй сагтаа һурагшад бэеын тамир һайжаруулан, спортоор һорилго хэхэ, мүрысөө үнгэргэхэ, уран һайханай бүлгэмэй ажал ябуулха ушартай. һурагшадай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха гээшэ тон шухала.

Бригадые яажа эмхидхэхэ тухай хэдэн үгэ хэлэе. Үйлэдбэриин бригада 8—10-дахи классуудай һурагшадһаа бүридэдэг юм. Тиихэдэ 6—7-дохи классай һурагшад бригадын гэшүүн болгогдон абтаха. Бригадын гэшүүн боложо ороһон һурагшадай бэеын тамир, элүүр энхэнь нэн түрүүн хараада абтаха юм ааб даа. Үйлэдбэриин бригадын гэшүүн боложо ороһон һурагша ВЛКСМ-эй комитедтэ өөрынгөө гараар мэдүүлгэ баридаг.

Саашанхи эмхидхэлэйнь хүдэлмэри һургуули бүхэндэ адли бэшэ юм, гэбэшье өөһэдынгөө ажал эрхилэн хүтэлбэрилхэ һурагшадай эмхи заатагүй байгуулагдаха ёһотой. Бригадын гэшүүдэй хамтын суглаан шиидхэхы эгээл ехэ үүргэтэй байха.

Мүнөө республика доторнай һурагшадай нилээд олон үйлэдбэриин бригаданууд эмхидхэгдэнхэй. Эдиршүүл огородой эдеэ, куузику ургуулна. Намартаа тэдэнэй ажалай дүн гаргагдана бээзэ. Һурагшадай республиканска мүрысөөндэ хэниинь илаһан байгша ааб?

А. КАПУСТИН,
пединститудай багша, БурАССР-эй габьяата агроном.

Залуушуулай дура хүсэл, арадай ажахыда мэргэжэл һайнтай кадрнуудай хэр зэргэ хэрэгтэйе хараада абалсан, һурагшадай ямар мэргэжэл шэлэхэ хэрэгтэ туһалха талаар хүдэлмэри шангадхаха.

(1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэбүүд тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдһээ).

ФОТО-РЕПОРТАЖ

ҺУРАЛСАЛАЙ ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ УГТАМЖА

Аяар холын Ахын аймагай Орлигой дунда һургуулиин һурагшад зунайнгаа амаралтын эхилэмсээр, һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлдэжэ захалаа һэн. Долоодохи, наймадахи, юһэдэхи классуудай һурагшад тэрэ хүдэлмэри даажа абаад, класс бүхэниие дулаалаа, шабаа, сэбэрлээ. Сонхын рамануудые шэрдээ. Хуушарһан партануудые һэльбэн заһаһан байха юм. Жэшээнь, наймадахи классай һурагша Сэрэмжээ Цыбденова сонхын рама шэрдэхэдээ, яһала бэрхэ, мэргэжэлтэй шэрэшэнһээ дутахагүй байһанаа харуулаа (нэгэдэхи зураг).

Тиихэдэ юһэдэхиин хоёр классай хүбүүд һургуулидаа склад барижа байгаа юм. Мэргэн нюдэтэй, оншотойгоор модо хайха шадабаритай Валера Огзонов (хоёрдохи зураг) ехээр магтуулдаг.

Эдэ бүхы хүдэлмэридэ хабаадахадаа, һурагшад ажалай дүршэлтэй болохоһоо гадна, түрэл һургуулидаа туһа хүргэһэндөө сэдьхэлдээ омогтой ябаха бшуу.

Д. ДУГАРОВ.

ҺУРГУУЛИИН УРАН ҺАЙХАНАЙ БҮЛГЭМДЭ ТУҺАЛАМЖА

Ц. ДОНДОГОЙ

ШЭЛЭЕЭ ТАТАЛДАДАГ ШИИРАБХААН

(БИШЫХАН ШОГ ЗУЖЭГ)

Хабаадаха нюурнууд:

1. **Шиирабхаан**—8-дахи класс дүүргэһэн хүбүүн.
2. **Пэлжэдмаа**—тэрээнтэй хамта һурадаг басаган.
3. **Мотя**—8-дахи классай комсорг.
4. 8-дахи классай хэдэн хүбүүд, басагад.
5. **Мария Цыбеновна** — 8-дахи классай хүтэлбэрилэгшэ.

(Үйлэнь хүдөө нютагта зунай амаралтын үедэ болоно. Шиирабхаан һуугаад, эжынгээ бэлдэһэн эдеэ эдинэ.. Дуугарнагүй. Эдеэлээд, амһартаашье хуряангүй, орон дээрэ өөдөө хараад хэбтэшэнэ).

Шиирабхаан: (Хэбтэмгэшээ һуняана). А-а-а-аа! Оё-ёо даа, яажа үдэшэ болгохо юм гээшэб. Мүнөө үдэшэ «Долоон зоригтойшуул» гэжэ американ кино гараха юм гээ һэн. Тэрээндэл орожо үзэхэ байна даа. (Забһарлал). Байза арбан зургаагаа гүйсөөгүйшүүлые оруулхагүй гэжэ соносхолдо бэшээтэй байна һэн гү даа? А! Тэрэш бараг юм ааб дээ. Киномеханик Володя минии нүхэр гүб даа. Ондоо үхибүүдые оруулаашьегүй һаа, намда зүбшөөхэ даа. Үгышье һаа, кинобудка соонь ороод харана бэзэб. (Забһарлал). Манайхидуул набшаһата тэжээл бэлдэхэеэ гарахамнай гэжэ һахы-һалаг гүйлдэжэ ябаа һэн. Үшөө намайе гаргаха һанаатайл. Энэ Мотя—Матвей—Матюухай комсорг болоһоор, бүри һүүлээ дээрээ хэшоол, ягаа һөөл юм. Үшөө иимэ халуун наранда шаруулаад, хээрэ ангашоо һаа, яаха хүнбиб, а? Тиигээдшье, мүнөө жэлдэ долоодохиие дүүргэһэн зон хадаа хойто жэлдэ наймадахида һураад, шалгалта бариха зон гээшэ аабзабди даа. Тингэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Мүнөө зундаа номоо үзэхэ, бариха... Юрэдөөл, намайе ехээр хашаха хааха болоо һаань гү даа... би тиигэжэ сэхэ хэлэхэб! (Хүн үүдэ тоншоно. Шиирабхаан бодожо, орон дээрэ һууна). Ямар юумэниинь ерэбэ гээшэб? (Шангаар) Орогты! (Пэлжэдмаа орожо ерэнэ).

Пэлжэдмаа: Сайн, Шиирабхаан!

Шиирабхаан: (Хүл дээрээ бодон) Сайн, Пэлжэдмаа. Ягаа бэрхэ орожо ерээбши? һуугыш. Хоюулан даам наадахабди. Ягаа һаймши? Ажалдаа гараагүй хаямши. һуу!

Пэлжэдмаа: Үгы, ши ятараа түдэгэсөө хүмши? һуужа байха сүлөөмни үгы. Харана гүш, ажалһаа ябаһыем (Пэлжэдмаагай ажалай хубсаһатай байһыень Шиирабхаан һаял обёорбо хэбэртэй). Бидэ булта суглараад, баруун шугы соо хүдэлжэ байнабди. Класснай намайе шамда эльгээгээ. Үбдэшөө юм гү гэлсээ. Харин ши....

Шиирабхаан. Пэлжэдмаахан, би ошохол байгааб, теэд булайгаар тархимни үбдэшөө. Яахашье аргагүй.

Пэлжэдмаа: Тиигээ һааш, ябая, эмшэндэ ошоё. Ниитын ажалда ябаха болоходоо, гэнтэ юундэ үбшэлшэдэг болоо хүмши?

Шиирабхаан: Пэлжэдмаахан, байгыш даа, би нэгэ юумэ шамһаа асууһуу.

Пэлжэдмаа: Юун бэ?

Шиирабхаан: Би... би... ши... ши...

Пэлжэдмаа: «Би, ши» гээд юун бэ даа. Хэлыш мүртэйгөөр, ойлгоногүйб. Борьболоо бэшэ аад, «би-ши, би-ши» гэжэ байгаа гээшэб энэшни?

Шиирабхаан: Тээсгэн һургуулиин тарахаяа байхада би шамда нэгэ записха бэшээ һэм, абаа һэн гүш?

Пэлжэдмаа: һэ-һэй! Эшхэй-гошхой! Тэрэнииеш «Крокодил» журналда эльгээгээ һэмди. Ажал хэхэеэ залхуурдаг ши хэндэ хэрэгтэй хүмши? (Түргөөр гарашана. Шиирабхаан орон дээрээ уруугаа хараад хэбтэшэнэ. Нэгэ бага хэбтээд бодожо, орон дээрээ һууна).

Шиирабхаан: Тьфу! Тэнэг! Яахаяа энэ Пэлжэдмаада записха бэшэбэ гээшэбиб? Мүнөө басагадтаа ошожо һарьяхань ёһотой. Наһаараа басагадта наадалуулжа ябахамни гээшэл (хүн үүдэ тоншоно). Баһа хэд юудынь хүрэжэ ерэбэб? (Шангаар) Орогты! (Пэлжэдмаа, комсорг Мотя түрүүтэй, 8-дахи классай һурагшад орожо ерэбэ).

Мотя: Сайн, Шиирабхаан!

Шиирабхаан: Сайн!

Мотя: Айлшадые хүлеэжэ байгаагши? (Шиирабхаан үг-маг гэнэ). Бидэшни хахад үдэр соо набшата мүшэр отолжо эсэшоод ерээлди. Ундамнай хүрөө, гэдэһэмнай үлдөө. һэрюухэн гэртээ һуухадаад, бидэндээ, үдэрэй хоол бэлдээ гээбы гэжэ һанаалди. Харин шимнай орон дээрээ үйдахадажа, үдэр эльгээжэ ядажа һууна хаямши даа.

Шиирабхаан: Бишни үбдэшөөлдеэ.

Мотя: Тэрэниие ш бидэ элирүүлхэбди. Бидэ эмшэниие уряа һэмди, мэнэ ерэхэ байха. Үбдэһэн болиһыешни мэдэнэ бэзэ.

Пэлжэдмаа: Эжышни бодоод эдихэ эдеэеш бэлдээд, хара үглөөгүүр ажалдаа ошодог ха юм даа. Тэрэниень бидэ үнинэй мэдэдэгбди. Мүнөөшье бэлдэһэн эдеэень зоогложорхёод, амһартаашье хуряангүй, илааһанда даруулжа һууна бэшэ гүш? Тугаар минии ороходо, даам наадая гээ һэнши. Эмшэн ерээд, юун гэгшэ ааб?

Шиирабхаан: Эмшэниие уригты гэжэ хэн таанарые гуйгаа юм? Хэрэгтэй болоо һаань, өөрөө ошохо һэн бэзэб.

Пэлжэдмаа: Теэд үбдөөб гэжэ өөрөө хэлээ бэшэ һэн гүш?

Шиирабхаан: Үбдөөгүйб!

Мотя: Теэд ажалда юундэ гаралсаагүйбши?

Шиирабхаан: Хойто жэлдэ шалгалта бариха зон ха юмбибди.

Мотя: Тиигээд яагааб?

Шиирабхаан: Ажалда ябаа һаа, номоо хэзээ үзэжэ үрдихэ хүнбиб?

Пэлжэдмаа: Зундаа ном үзэхэ даабаритай хүн юм һэн гүш?

Шиирабхаан: Үгы.

Пэлжэдмаа: Теэд?

Шиирабхаан: Хойто жэлдэ шалгалта бариха хаямбиб.

Мотя: Ши гансаараа шалгалта бариха һэн гүш?

Пэлжэдмаа: Шимнай хэзээнэй номдоо иимэ ханалгатай болошоо хүмши?

Булта: Хари, хари! (Хүн үүдэ тоншоно).

Шиирабхаан: Орогты! (Мария Цыбеновна орожо ерэнэ).

Мария Цыбеновна: Сайн, Шиирабхаан!

Шиирабхаан: Сайн, Мария Цыбеновна!

Мария Цыбеновна: Үхибүүд, ошожо эдеэлыт. Эдеэнтнай хүрэхэнь.

Мотя: Энэ Шиирабхаан ажалһаа хулжаад, эндэ комсомолой суглаа хэхэ гэжэ байнабди. Ши хэлэл даа, Шиирабхаан, бидэнтэй ошожо хүдэлхэ гүш, али үгы гү? (Шиирабхаан уруугаа хараад дуугарнагүй). Али гансаараа бүхы классайнгаа урдаһаа эсэргүүсэхэ гээ хүн гүш?

Шиирабхаан: Үгы ааб даа.

Нэгэ хүбүүн: Теэд юундэ ажалда гараагүйбши?

Пэлжэдмаа: Үсэгэлдэр шамда зорюута дуулгаа хамнайбди.

Мотя: Мария Цыбеновна амаралтада гараһан хүн аад, бидэнтэй хүдэлхэ гэжэ үлэбэ ха юм.

Шиирабхаан: Нүхэд, намайе хүлисыт даа, би үглөөдэр ажалда гарахаб.

Мотя: Нүхэд, хүлисэхэмнай гү?

Булта: Хүлисээл даа.

Хүшэгэ.

МАНАЙ ШАБИНАР ХҮЛӨӨ ГАРАНХАЙ

Коммунизмын үглөөдэрэй барилгашадай хүмүүжэл, сэдьхэл бодолой бүридэлгэ мүнөөдэр хүсэлдэнэ ха юм. Үглөөдэр бидэниие хэн, ямар сэнэгтэй зон халахаб, тэрэнэй түлөө совет һургуули дүүрэн харюусалгатай. Тэрээн тухай КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд соо эли тодоор хэлэгдэнэ.

Эгээл тиимэһээ бидэ шабинараа имагтал хэлээрээ хүмүүжүүлхэ бэшэ, хэрэг дээрээ жэшээ харуулха уялгатай болонобди. Улаан-Үдын 12-дохи һургуулиин зуугаад шахуу һурагшад Бэшүүрэй аймагай «Рассвет» колхоздо ошожо, куузику ургуулха уялга абаһан байгаа. Мүнөө тэдэнэр үни тэндээ ошонхой, ажалай амта нилээд танижа байна. Тариһан ургамалаа уһалха, бог үбһыень түүхэ, харууһалха ажал, юрэдөө, барагдаха бэшэ. Городто үдэһэн зон хадаа заримашуулынь «уралаашье һанжуулхаяа» һанаха юм. Гэбэшье комсомол нэрээ дээрэ үргэхэ гэжэ мэдэрһэн олонхидынь хамаагүй хүдэлнэ, эсэһэн бариһанаашье харуулнагүй.

Эсэтэрээ хүдэлжэ ерээд эдеэлхэдэ, эдеэн ямар амтатайб? Шангахан наранда шаруулжа, хүдөөгэй һэбшээндэ эльбүүлжэ, хүрин хара шарайтай болоһон шабинараа харахадаа, үнэн зүрхэнһөө омогорхохо дуран хүрэнэ: эдэл үглөөдэр эхэ эсэгээ халан, завод ба фабрикануудта, һаали ба тариалан дээгүүр ажалай үндэр жэшээ харуулан хүдэлдэг зон болохол!

Манай һургуулиин багшанарһье амаралтада гаранхайшье һаа, шабинартаяа хүдөө гаралсаад, тэдэнтээ адли хүдэлнэ. Манайхидуулай ургуулһан куузику колхоздо туһа нэмэри болуужан даа!

Е. МИХАХАНОВА,
Улаан-Үдын 12-дохи һургуулиин багша.

МОСКВА. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ түбэй стадион. Эндэ СССР-эй арадуудай зунай V спартакиада нээгдэбэ. Спартакиадын нээлгын үедэ парти ба правительствын хүтэлбэрилэгшэд байлсаа.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Наталья Чистякова спартакиадын галха носоохонь. Спартакиадын тугуудые баригшад һубарилдан үнгэрнэ.

ТАСС-ай фотохронико. Фототелеграфаар абтаба.

МНР-эй СТУДЕНТНЭР — МАНАЙ АЙЛШАД

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

Монголой Арадай Республикын хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультедэй бүлэг студентнэр үйлэдбэриин практика гарахаар Буряадай хүдөө ажахын институтда ерэһэн байгаа. Эдэнэр байгша оной июлиин нэгэнһээ 14 болотор тэрэ практикаяа гараһан байна.

Хахад һара шахуу саг соо Буряадай хүдөө ажахын институдай ажал хүдэлмэритэйнь танилсаһан МНР-эй студентнэр Улаан-Үдэ хотымнай түүхэтэ газарнуудаар ябаа, Ленинэй ордено мяха консервын комбинат, малые искусственна аргаар үрэжүүлдэг Улаан-Үдын гүрэнэй станциин коллективүүдтэ айлшалһан байха юм. Энээнһээ гадна айлшад Буряадай хүдөө ажахын институдай профессор, доцентнүүдэй лекци шагнаһан, лаборантнуудай хэшээлдэ ябаһан байна.

Хани барисаата ороной студентнэр Эхэ ороноо бусахынгаа урда тээ Буряадай хүдөө ажахын институдай студентнэртэй сут Байгалай эрье ошожо, сэнгэжэ ерэһэн байна.

Һаяхан эдэнэр түрэл оронդоо бусаба. Эдэнэртэй суг Буряадай хүдөө ажахын институдай бүлэг студентнэр үйлэдбэриин практика гарахаар МНР-эй ниислэл — Улаан Баатар хото ошобо.

З. ТЭЛИН.

«МОСКВАГАЙ БЭРИ» — ПРЕМЬЕРЭНЬ

Киргизэй ССР-эй залуу драматург Мырзабек Тойбоевой «Москвагай бэри» гэжэ шэнэ зүжэг Киргизэй драмтеатрай сценэ дээрэ зуу гара дахин табигдаһан юм.

Харин тус зүжэгые хүтэлбэрилхы кадрнуудые бэлэдхэдэг Буряадай техникумдэ һурагшад табиба. Манай ороной арадуудай бата бэхи хани барисаан — зүжэгэй гол удхань болодог. Техникумдэ элдэб яһатанай түлөөлэгшэд һурадаг. Тиимэһээ тэдэнэрэй тус зүжэг шэлэһэниинь гайхалтай бэшэ бшуу. Бэхижэг лэ хэтэдээ арадууд хоорондын хани барисаан!

Курс бүриин һурагшад зүжэгтэ хабаадаа. Ниитын хүдэлмэридэ ходоо эдэбхитэйгээр хабаададаг Д. Портнова, Н. Федотова, С. Тумуреев, С. Саранюв, П. Марков, А. Дашиева, В. Гаськов, В. Доржиева болон бусад илангаяа шалгараа.

Ород хэлэ ба литературын багша К. Б. Соктоевагай хүтэлбэри доро зүжэг найруулагдан табигдаа.

«Москвагай бэрие» харагшад өөрынгөө үүсхэлээр зүжэг табиһан артистнартаа ехэ баяр хүргөө, мүн саашадаа амжалта түйлахыень тэдэндэ хүсөө.

М. МЕДОВАЯ.

ҺУРАГШАДАЙ КОНЦЕРТ

Горхоной дунда һургуулиин 4—5-дахи классуудай һурагшад Туранай совхозой Могой-Горхоной фермын зуһаланда гараһан холын бэлшээриин малшадта айлшалаад, һаяхан бусажа ерээ. Тэдэнэр Дангисаа, Майла, Горхон гэхэ мэтэ газарнуудта байрлаһан үхэршэдтэ ошожо, концерт-наада харуулһан байна.

Буряад, ород арадуудай дуунууд, элдэб хатар, шог ёгто сценкэнүүд һурагшадай агитбригадын программада ороно. Хужарай соёлой байшангай баянист Дорж Дондоков үхибүүдэй концерт бэлдэжэ, малшадта харуулхадань хүтэлбэрилжэ ябаһан байна.

Л. ТАПХАЕВ.

Түнхэн.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

ХАРАТА МУУХАЙ АЯНШАЛГА

США-гай оборонын министр М. Лэйрдын Токио, удаань Сеул аяншалгые Зүүн-Урда Азида американ империализмын баримталдаг авантюрис хараа бодолой уршагта муухай хойшолонгуудые һуларуулха, «Никсонэй хараа бодол» гэдэгые бэелүүлхын тулада нэмэлтэ мүнгэ зөөри олохо зорилгоор һүүлэй үедэ Вашингтоной угаа ехээр гаргажа байһан хүсэлэл юролдолгонуудай хубинь гэжэ тоолохо хэрэгтэй.

Пентагоной удамарша Японой хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадтай, тэрэ тоодо премьер-министр Сато гэгшэтэй бүхэли неделиин турша соо ехээр хэлсээ хэһэн байна. Лэйрдын гол зорилгонь ямар байгааб гэхэдэ, Алас-Дурна зүгтэ ба Зүүн-Урда Азида США-гай сэрэгэй-стратегическэ түсэбүүдые бэелүүлгэдэ Японой экономическа ба сэрэгэй хүсэнүүдые бүри үргэнөөр хабаадуулха ябадал болоно.

Ойрын табан жэлэй турша соо Японой сэрэгэй гаргашануудые хоёр дахин ехэ болгохо гэжэ хараалһан түсэбэй бии байгаашье һаань, Японой сэрэгэй бюджедые дам саашадань ехэ болгуулхые Лэйрд оролдоһон байна бшуу. Японой зэбсэгтэ хүсэнүүдые «һэльбэн шэнэдхэхые», Японой далайн-сэрэгэй флодые ехэ болгохые тэрэ баадхаа. Тэрээнһээ гадна, Пентагоной ударидагша Японод американ ядерна зэбсэг саашадаа байлгаха, ядерна зэбсэг тээгээд уһан доогуур ябадаг американ онгосонуудые Японой портнуудта саашадаашье ородог байлгые хангаха эрмэлзэлгэ гаргаа. Японой ядерна зэбсэгтэй болоһо шадаха байһан тушаа Лэйрдын хэлэһэн үгэнүүд дэлхэйн олониитын һанаае зобоохо ёһоороол зобооно. Ядерна зэбсэг тараан дэлгэрүүлхэгүй тухай договорые эсэслэн баталхаяа ларахагүйень Токиодо американ түсхайта этэгээдүүд зүбшэл үгэнэ гэһэн мэдээсэлнүүд хэблэлдэ гарадаг болоһон байха юм.

Лэйрдын аяншалгын иимэ уршагта муухай талань япон олониитые улам бүри ехээр сошордуулаа. Японодо Вашингтоной баадхадаг хараа шэглэлэй хэсүү бэрхэтэй хойшолонтой байха байһые «Иомури» газетэ элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Азидахи шахардуу шанга байдал һуларуулха, дэлхэйн энэ хубида бэелүүлэгдэдэг авантюрис хараа шэглэлһээ арсаха ябадалые Вашингтоной түсэбүүд оройдоошье хараалнагүй гэжэ Лэйрдын аяншалга лаблажа үгэнэ.

ЛОНДОНДЕРРИДЭХИ БУУДАЛГАНУУДАЙ СУУРЯАН

Энэ ушар Лондондерридэ — Хойто Ирландиин хэмжээнэйнгээ талаар хоёрдохи городто һаяхан болоо. Англиин солдадуудай буудалгануудые хэхэдэ, энэ городой хоёр энгэй хүнэй шуһан адхаржа, үйлсэнүүдые улайлгаа. Симус Кьюсак ба Дезмонд Битти гэгшэд юунэй түлөө алуулааб? Тэдэнэрэй гартаа «буу барижа ябахыень» хараабди гэһэн хэбэртэйгээр англичанууд мэдүүлһэн байна. Харин олон тоото гэршэнэр энэ баталамжыень буруушаан арсаһан байха юм. Засагаархид үнэн ушар байдалые тодоруулха ёһотой байгаа гэжэ һанагдахаар. Зүгөөр Хойто Ирландиин зонхилхы этэгээдүүд, мүн Англиин правительство тусхай мүрдэлгэ хэхэһээ арсаһан байна бшуу.

Лондондерридэ буунуудай һүрэлсын нэерээн Олстерой хүн зоной дунда угаа ехэ зэбүүрхэл түрүүлээ. Хүн зоной ба Англиин сэрэгүүдэй хоорондо хэдэ хэдэн городуудта тулалдаан болоһон байна. Буруушаалгын демонстрацинуудта хашалта хэһээлтэнүүдые шангадхажа Лондон харюусаһан байха юм. Белфастын ба Лондондерриин пролетарска католическа кварталнуудые сэрэгүүд хүреэлэнхэй. Бронемашинанууд, вертолёдууд болон «си-сэ» гэжэ нюдэнһөө нёлбоһо гоожуулдаг газтай гранатануудаар хангагдаһан Англиин 11 мянга гаран сэрэгүүд бүхы Олстерто «стратегическэ газарнуудые» эзэлээд байна.

Тиигэжэ Олстерой гашуудалта түүхэдэ баһа нэгэ хара хуудаһан бэшэгдэбэ: Хитэй консервативна правительство Англиин монополинуудай дура хүсэлые бэелүүлэн, Олстерой «хэтэрмэ этэгээдүүдтэ» түшэглэн, Хойто Ирландида ямаршье аргаар һаань колони шахуу байдал саашадань үлөөхые эрмэлзэдэг байһанаа дахяад харуулба. «Хубаагаад, эзэрхэ» гэһэн урданай колониалис тактикые хэрэглэн, Лондон Олстерто оршон байдалые улам шахардуу болгоно, протестантнууд болон католигуудые хоорондонь хёморуулна, ороной эрхэгүй католик хүн зондо эсэргүү кампани һужэрөөнэ.

Лондондерридэ хоёр залуу гражданинуудые алаһан ушар байдалые наринаар мүрдэхэ эрилтэ хэһэн олониитын хүдэлөөн мүнөө Олстерто дэлгэржэ байнхай. Иимэ мүрдэлгэ хэхэһээ правительствын урда мэтэ арсадаг дээрэһээ тус мүрдэлгэ «бэеэ даанхай олониитын трибуналаар» бэелүүлэгдэхэ гээд мэдээсэгдэнэ. Иимэ трибунал байгуулһан баримта гражданска ба социальна эрхын түлөө тэмсэдэг хойто ирландиинхид хархис хүсэнүүдтэй болон колониализмтай шэнэ тэмсэл хэхээр бэлэн байна гэжэ гэршэлжэ үгэнэ.

ЧИЛИИН АРАДАЙ АША ТУҺАДА

Өөрын түүхэдэ үнэхөөрөөл шэнэ шатые нээжэ үгэһэн ушар Чилиин арадай ажабайдалда болобо. Конституционно шэнэдхэлгэнүүдые хэхэ тухай хуулиин проектые Чилиин Национальна конгресс июлиин 11-дэ һайшаагаа, тэрээндэ удаань президент Сальвадор Альенде гар табиһан байна. Энэ хуулиин проект империалис, хамагай түрүүндэ американ монополинуудай орон дотор эзэрхэлгые эсэслэн зайсуулба. Байгаалиин бүхы баялигууд, түрүүшын ээлжээндэ, зэдэй рудагай уурхайнууд ороной экономикын үндэһэ һуури болоно гээд Чилиин конституци соо мүнөө бэшэгдэнхэй. Хэдэн арбаад жэлэй турша соо Чилиин байгаалиин баялигуудые зэрлиг муухайгаар тонон дээрмэдэжэ, Чилиин арадые ехээр мүлжэжэ байһан бүхы американ ба бусад хариин компанинуудта тонилон гаража ошохо үүдэн заагдажа үгтөө. Чилиин ажалшад июлиин 11-ые «Национальна нэрэ хүндын үдэр» гэжэ хүсэд үндэһэ баримтатайгаар, ёһотойл омогорхолтойгоор соносхоһон байна бшуу.

Социально-экономическа гүнзэгы шэнэдхэлгэнүүдые хэхэ замаар, национальна бэеэ даанхай байдалаа, бүриш эрхэеэ бэхижүүлхэ замаар дабшажа ябаһан Чилиин республикада энэ ушар угаа ехэ удха шанартай. Конституционно шэнэдхэлгэ хэхэ тухай хуулиие баталан абалга арадай нэгэдэлэй правительствын программын ёһоор бэелүүлэгдэһэн шухалын шухала политическэ хэрэг болоно. Бүхы ашагта малтамалнуудые арадай мэдэлдэ дамжуулан үгэлгэ олониитэ ажалшадай хүсэл эрмэлзэлгэдэ тааруугаар оронийе экономическа талаар али болохоор хүгжөөхэ бата бэхи үндэһэ һуури табиһан ушар боложо үгэнэ.

Зэдэй рудагай баялигуудые гүрэнэй мэдэлдэ абалга илангаяа шухала удха шанартай. Маанадта зэд «агаар, хилээмэн ба уһан» шэнги ехэ удха шанартай гээд чилиинхид дэмы хэлэдэггүй байна бшуу. Зэдэй дэлхэй дээрэхи нөөсын гурбанай нэгэ шахуу хубинь Чилидэ байдаг юм. Ороной ондоо тээшэнь худалдадаг юумэнүүдэй түлөө абтадаг бүхы валютын 70-һаа 80 хүрэтэр процентнь зэдһээ ородог байна бшуу. Чилиин энэ гол баялиг энэ зуун жэлэй эхеэр американ монополинуудай гол түлэб «Кеннекот Коппер корпорейшнын», «Анаконда Коппер Майнингын» ба тэдэнэй филиалнуудай гарта ороһон байгаа. Тэдэнэр 60 жэлэй турша соо Чилиин зэдэй рудагай уурхайнуудые ашаглажа, 11 миллиард шахуу доллар, тайлбарилан хэлэбэл, Латиин Американ бүхы оронуудта оруулагдаһан американ капиталай шэнээн ашаг олзо оруулһан байха юм.

Чилиһээ США-гай монополинуудые намнан гаргалгада һаад ушаруулха зорилгоор американ империализмын, тэрээнтэй холбоотой нютагай хархис хүсэнүүдэй гаргаһан бүхы һэдэлгэнүүд урагшагүйдоо. США-гай зонхилхы этэгээдүүдэй зүгһөө заналтануудай, баалалтануудай хэгдэдэг болобошье, Чилиин арад шэнэлэн абаһан замаараа найдамтайгаар дабшажа ябана. Тэдэниие Латиин Американ бүхы арадууд, бүхы түрүү хүн түрэлтэн дэмжэн талархана.

И. ЛАПИЦКИЙ,
Ю. КОРНИЛОВ,
Н. ЧИГИРЬ.
(ТАСС).

ЧЕБУНИН Федор Ферапонтович

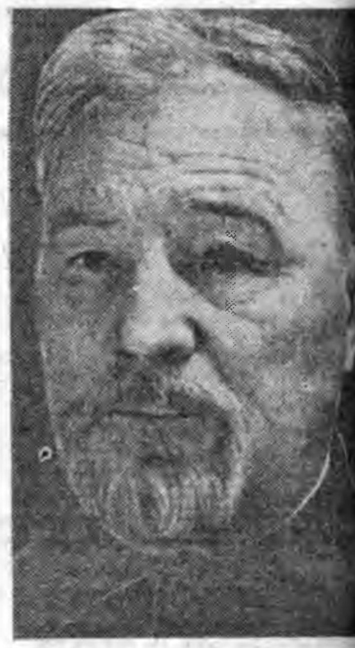

Забайкалида Совет засаг тогтоохын түлөө тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсагша, 1926 онһоо КПСС-эй гэшүүн, тусхайта пенсионер Чебунин Фёдор Ферапонтович удаан саг соо хүндөөр үбшэлһэнэйнгөө һүүлээр наһа бараба.

Чебунин Ф. Ф. 1890 ондо Буряадай АССР-эй Улаан-Үдын аймагай Тарбагатай тосхоной таряашанай бүлэдэ түрэһэн юм.

Таряашанай ажал хүдэлмэри эдир бага наһанһаа һайнаар мэдэрһэн тулада, дэлхэйн нэгэдэхи дайнһаа нютагтаа бусажа ерэмсээрээ Забайкалида Совет засаг тогтоохын түлөө тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа эхилээ һэн.

1919 ондо, Семёновой сэрэгүүдэй зэрлиг муухай ааша гаргажа байха үедэ, дайнда хабаадалсаһан сэрэгшэдһээ өөрынгөө түрэл нютагта дайшалхы подпольно бүлэг эмхидхэхэ, япон эзэмдэгшэд болон сагаантанай урдаһаа тэмсэлдэ бэлдэхэ хэрэгтэ хабаадалсаһан юм.

Мүн энэ жэлдэ Тарбагатай тосхондо партизанска отряд эмхидхэжэ, тэндэ байгуулагдаһан отрядуудай нэгэнэйнь командир болоһон байгаа.

1920 оной январь һарада Чебунин Ф. Ф. Ганзурино тосхондо, Омулёвкодо болоһон байлдаануудай үедэ нэгэ отрядые командалжа ябаа һэн. Верхнеудинскые сагаантан болон хариин эзэмдэгшэдһээ сүлөөлэлгэдэ хабаадалсаа.

Нүхэр Чебунин Ф. Ф. сельскэ Соведэй түрүүлэгшээр, Буряадай таряашадай түбэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшоор, коммунальна ажахын министерствын дэргэдэхи барилгын управлениин начальнигаар, Хонхолын МТС-ай директорээр, «Эрдэм» совхозой директорээр, Улаан-Үдын горзеленхозой директорээр хүдэлмэрилжэ байха үедөө үйлэдбэриин бэрхэ эмхидхэлшэ, эдэбхитэй, хүн зондо налархай һайнаар хандадаг байһанаа харуулһан байна.

Нүхэр Ф. Ф. Чебунинай эршэтэ ажал ябуулгые парти ба Совет правительство үндэрөөр сэгнэжэ, тэрэниие Улаан Тугай, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар, гурбан медаляар, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаһан байна.

Ф. Ф. Чебунин тухай һайн дурасхаал тэрэниие мэдэхэ, сугтаа хүдэлһэн хүнүүдэйнь зүрхэндэ хэтын хэтэдэ үлэхэл.

Модогоев А. У., Продайвода К. М., Бадиев А. А., Бирюков В. Г., Лысов В. Ф., Семёнов Б. С., Пивоваров Н. Б., Дубровский В. И., Сахьянов В. А., Асеев Л. С., Сыренов А. С., Мункоев Н. И., Барабанов К. Т., Куприянова А. И., Ченкиров Ф. И., Сабуров Л. П., Шатилов В. И., Хабалов М. М., Калашников К. А., Маслов К. Е.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Зэрлиг аашаяа үргэлжэлүүлһээр

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). «Феникс» гэжэ операци — вьетнам арадта эсэргүүгээр американ сэрэгэйхидэй хэжэ байһан гэмтэ үйлэ хэрэгүүдэй шэнэ гэршэ. Тагнуулай түбэй управлениин ухаалан бэелүүлһэн энэ операци тухай зарим мэдээнүүд хэблэлдэ толилогдобо.

1970 оной январьһаа эхилээд, 14 һарын турша соо «Феникс» гэжэ операци бэелүүлхэ үедэ Урда Вьетнамай амгалан тайбан 26843 хүн зон алагдаһан гү, али Сайгоной засагаархидай бии болгоһон концентрационно лагерьнуудта хаягдаһан байба.

Ехээр доошонь дараһан тоо мэдээнүүдэй ёһоор, «Вьетконгые дэмжэнэ» гэжэ гү, али тэрээниие һайшаана» гэжэ муу һанаархаһан 9.820 хүноо хэһээлтын экспедицинүүдые бэелүүлхэ зуураа алаһан байба. Гүрэнэй департаментын конгресстэ ябуулһан меморандумые уншаад үзэхэдэ, Урда Вьетнамай амгалан тайбан зон бүри олоороо алуулаа гэжэ ойлгохоор. Энэ оной гансал январь, февраль һарануудта 4.502 хүн тушаагдаһан байжа, тэдэнэй 1.629 хүниинь алуулба. Һара соогоо 1200 хүниие лагерьта хааха гү, али алаха гээд «номгоруулгын» программаар хараалагдана гээд США-гай гүрэнэй департаментын меморандум соо хэлэгдэнэ.

«Феникс» гэжэ операцида Пентагон ба ЦРУ 80 миллион доллар гаргашалба гээд тэрэ газетэдэ бэшэгдэнхэй.

Дээрмэшэдэй добтолго

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Демилитаризованно зоното зэргэлжэ байгаа Урда Вьетнамай районуудые «В-52» гэжэ американ стратегическэ бомбардировщигууд һая добтолжо, 360 гаран тонно бомбо хаяба.

АП агентствын корреспондентын Сайгонһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, тэдэ районууд дээрэ американ авиаци бомбо бүри ехээр хаядаг боложо байнхай. Мүн агаарай хүсэтэ бомбодолго эхилһэн тухайгаа американ сэрэгэй командованишье соносхобо.

ПЕНТАГОНОЙ ХҮСЭРХЭЛГЭДЭ ЭСЭРГҮҮСЭН

Исландиин шэнэ правительство политическэ программа сеносхобо. Холбоото Штадуудтай баталһан «обороно тухай хэлсээгээ» болюулха, орон соонь байгуулагдаһан сэрэгэй томо бааза хааха хэжэ Исландиин правительство һанаашална гээд программа соонь хэлэгдэнэ.

США-гай сэрэгүүдые Исландиин газар дайдаһаа дүрбэн жэлэй турша соо гаргаха, Кефлавик шадархи сэрэгэй бааза үгы болгохо гэжэ правительство оролдохо юм. Тэрээнэйнгээ хажуугаар, аюулгүйн, харилсаа холбооной асуудалнуудаар бүхэевропын зүблөө үнгэргэлгые һайшаан дэмжэжэ байһанаа профессор О. Йханнессоной правительство элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Мальтын шэнэ правительствын һүүлээр Исландиин правительствын мүн лэ тиимэ эрилтэ дары табихадань, НАТО-гой сэрэгэй хүтэлбэрилэгшэд һанаагаа ехээр зобоһон байна.

Исландидахи США-гай сэрэгэй бааза усадхажа, американ сэрэгүүдые тэндэһээ гаргаха гэһэн эрилтэ болбол орон соогоо дүүрэн эрхэтэ эзэдынь болохоёо оролдогшо бусад оронуудай арадуудые мэдээшэрхэхэ гэдэг далайн саанахи империалистнуудай оролдолгын буруу һүрэхэ байһыень дахинаа харуулба.

(ТАСС).

Дахин баллонууд

БЕРЛИН. (ТАСС). АДН агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, ГДР-тэ харша хардалга гүрдэлгын материалнуудые абажа ябадаг баллонууд ФРГ-гэй газар дээрэһээ һүүлэй үедэ олоор табигдадаг болобо. Тэрэнь уласхоорондын хуули ёһые һэнгэргүйгөөр эбдэһэн ушар болоно. ГДР-эй хоёр округто имагтал хоёрхон үдэрэй турша соо 150 тиимэ баллон олдобо.

ГДР-эй гражданинуудай бэеын элүүртэ, ами бэедэ нилээд аюултай, мүн материальна ехэхэн гарза хохидол үзүүлдэг тэдэ баллонуудые табилга ГДР-эй өөрын эрхэ байдалые бүдүүлигээр эбдэһэн ябадал болоно гэжэ мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

Зүүн Пакистанһаа тэрьелһэн 7 миллион шахуу зон

ДЕЛИ. (ТАСС). Зүүн Пакистанһаа тэрьелжэ 6833 мянган хүн Инди худар оробо гээд ороной хилэ шадарһаа абтаһан мэдээсэлнүүдые баримталан, ПТИ агентство дамжуулба. Тэдэ зоной олонхинь — 5.225 мянган хүн Баруун Бенгали штадта байрлаһаар. Баруун Бенгали, Ассам, Трипура гэжэ хилэ шадарай дотоодын районуудта, мүн Бихар, Мадхья Прадеш, Уттар Прадеш гэжэ штадуудта тусгаар түхеэрэгдэһэн лагерьнуудта 173 мянгаад хүн байжа байна.

Индиин түбэй правительство тэрьедэжэ ерэһэн тэдэ зониие ороной дотоодын штадуудта абаашана.

Лондоной засагаархид юундэ дураа гутанаб

ЛОНДОН. (ТАСС). «Хамгаалалгын хэлсээн» гэдэгые болюулха тухай тодорхой хөөрэлдөө хэе гэһэн эрилтэ Англиин урда табиһан Мальтын правительствын хатуу шанга хараа бодол Лондоной засагаархидай дура ехээр гутааба.

Тэрэ хөөрэлдөөе таһалдуулба гэһэн зэмэ Мальтын премьер-министртэ тохохо һэдэлгэ гаргажа, Лондоной газетэнүүд Мальтын премьер-министрые элдэбээр муушалжа бэшэһэн байна.

Мальтада эсэргүү кампани Англиин хэблэлэй дэлгэрүүлһые буруушаажа, үгэ хэлэхэеэ премьр-министр Минтофф болихо һаа болиг гэжэ занаһан статья «Файнэншл таймс» газетэ гаргаба.

Англиин, мүн НАТО-гой ашаглажа байдаг Англиин сэрэгэй баазые яаха ёһотойб гэһэн хөөрэлдөөе унжагайгуулха гэһэн ээлжээтэ һэдэлгынгээ буруу һүрэхэдэ, Лондоной засагаархидай дураа гутажа, сухалаа хүрэжэ байһыень Англиин хэблэлэй хараал шэрээл эли тодоор харуулна.

Советскэ Союз Сомали хоёрой хоорондо хани ёһоной харилсаа холбоон улам бэхижэн үргэдэжэ байна. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совет-сомалиин харилсаа холбооной тогтоогдоһоор 10 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уулзалгын үедэ совет мэргэжэлтэд Сомалиин һургуулиин һурагшадтай хөөрэлдэжэ байна.

(ТАСС-ай фотохронико.

«ПРАВДА БУРЯТИИ» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Тушаал ба уялга» гэһэн түрүү бэшэг. Республикын ажахынуудта тэжээл бэлэдхэлгэ тухай мэдээсэлнүүд. ТАСС-ай һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Проектнэ эмхинүүдэй хүдэлмэриин ашаг үрэ» гэжэ Н. Гаврилюгэй статья. «Хүдөө ажахы юһэдэхи табан жэлдэ» гэжэ И. Петуховой статья. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: Н. Гаврилюк гэгшын статьягай түгэсхэл. П. Манзаровай «Ажабайдалтай нягта холбоотойгоор» гэжэ статья. Юридическэ зүбшэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: АПН-эй материалнууд. Уласхоорондын шэнжэлэл. Спортын һонин. Хилын саанаһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА

19.00 — бага наһатайшуулда зорюулагдаһан дамжуулга. 19.30 — «Веселая карусель» гэһэн мультфильм. 19.40 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» гэһэн дамжуулга. 20.00 — телепанорама. 20.20 — «Автомобилистнүүдэй уласхоорондын мүрысөөн» гэһэн киноочерк. 20.30 — «КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэри — ажабайдалдаа» гэһэн дамжуулга. 20.50 — «Барилга ба архитектура» гэһэн киножурнал. 21.00 — «Уран һайханай бүлгэм» гэһэн телевизионно суглуулбари. 22.00 — «Лично известен» гэһэн уран һайханай фильм.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Н-04510. Заказ № 1009.